

Euskal teatroaren iparra, **IPARRALDEAN**

Mattin Irigoien, Antton Luku,
Manex eta Ximun Fusch,
Menane Oxandabaratx

Bidegileen
nondik norakoak

Larrun gehigarrian: arloz arlo, hamaika gogoeta

Nolako Euskal Herria nahi dugu?

Jesus Egiguren

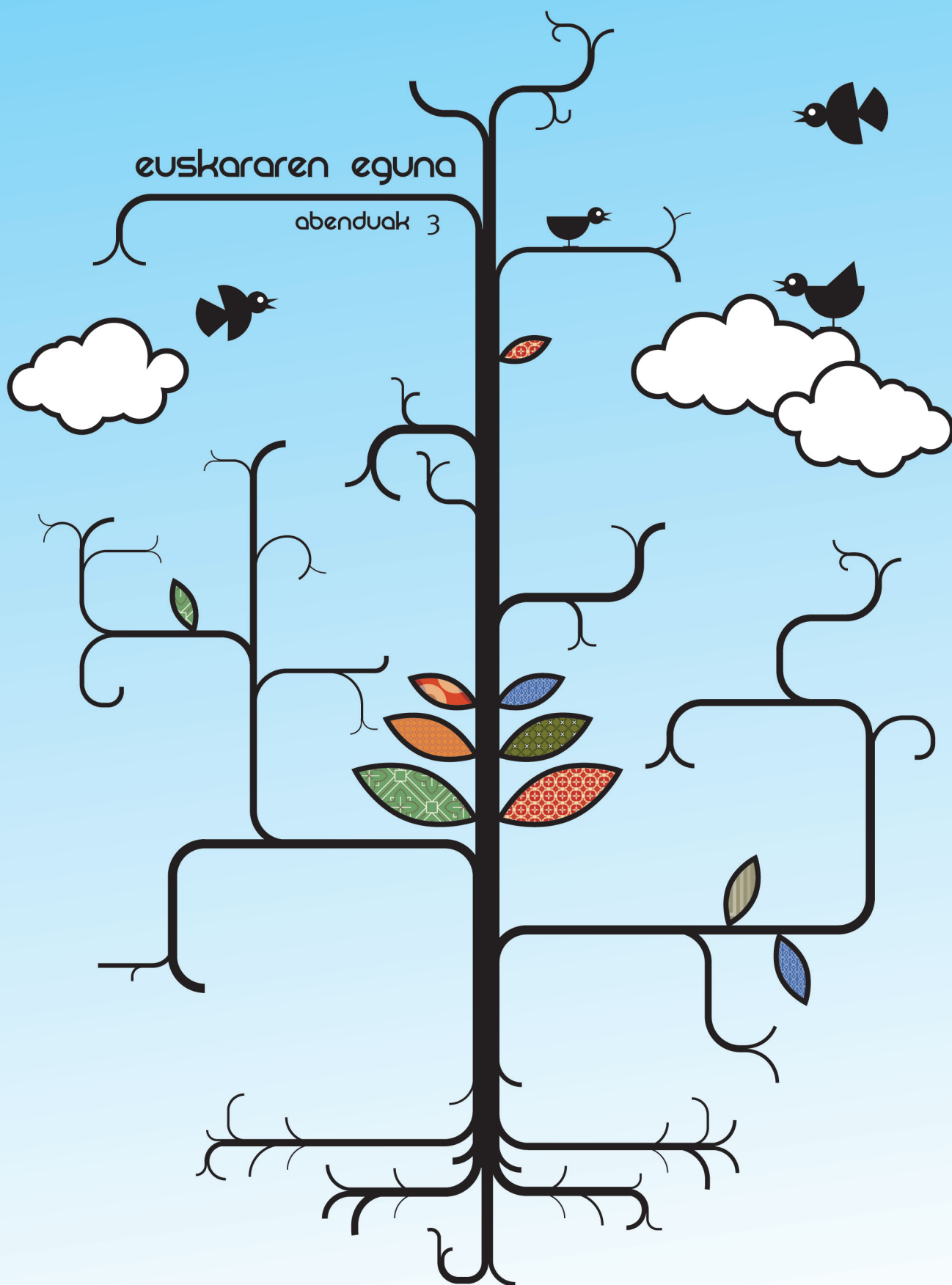
«Presidente naizen
artean PSEk ez du
PPrekin gobernatuko»

**Concetta
Probanza**

«Artea, gu bezala,
desagertu egingo da»

Psilocybe Enea

Hondarribiako
musika taldeek
eskatzen zuten habia

Euskara da gure sustraia. Guztion artean zaindu, eta hazten ikusiko dugu.

Gipuzkoako Foru Aldundia
Kultura eta Euskara Departamentua

- 4 Deabruaren abokatua: Iban Zaldúa.** Fermin Etxegoien.

Pertsonaia

- 12 Concetta Probanza: "Galderak dira bizitzaren motoreak".** Uxue Alberdi.

Concetta Probanza.

Gaia

- 18 Mihiluze. Eduki berriak mihia astintzeko.** Mikel Garcia.

Iritziak

- 20 Ur Apalategi. Ttakun (h)errenka.** Imajina ezazu Lehendakaria (I).
21 Asisko Urmeneta. Gora Pro Nobis.
22 Rosa María Martín Sabarís. Nire arbasoena ez den hizkuntza hau.
Andoni Mujika. Izena eta deiturak.
23 Gotzon Barandiaran Arteaga. Ahotseneak.
Joxemari Ostolaza. Bukatu.
24 Bertso berriak. Goizeko zortzietan. Unai Agirre.

Erdiko kaiera

- 28 Liburuak.** Manu López Gaseni.
30 Diskoak. Iker Barandiaran.
32 Ezpalak. Jon Torner.
33 Abarrak. Mikel Asurmendi.
34 Ihesi: Hondarribia-Getaria. Kresalean hegaldiak. Eneko Salaberria.
36 Denbora-pasak. Ana Zambrano eta Kike Amonarriz.
38 Zientzia eta teknologia. Joxerra Aizpurua.
39 Landareak. Jakoba Errekondo.
40 Denboraren makina. Nagore Irazustabarrena.

Termometroa

- 44 Bermeotar gazteek orain gutxiago darabilte euskara.** Onintza Enbeita.
46 Bero-beroan. Juan Mari Arregi, Onintza Irureta eta Xabier Letona.
48 Net Hurbil. Jamaikako atletak dominak urrez, oinak buztinez. Pello Zubiria.

6 | Ipar Euskal Herriko teatroa | Oier Guilan

Handia da Lapurdi, Nafarroa Beherea eta Zuberoan antzerkiak duen tradizioa. Euskal komunitatea biltzeko aukera aproposa izateaz gain, gaur egun bertan lantzen dituzte proposamen berritzaile eta interesgarrienak. Teatroak bizi duen egoera aztertu dugu, Iparraldean prestatzen ari diren azken antzezlanak aitzakia hartuta.

25 | Psilocybe Enea, musikaren plazer etxea | Lander Muñagorri

50 | Azkena

Josemari Velez de Mendizabal

41 | Jesus Egiguren | Mikel Asurmendi

El arreglo vasco liburuaren zioz hurbildu gara berarengana. "Euskal arazoa"ren erabateko soluzioa ezinezkoa dela esan ohi du, baina *arregloa* baduela esaten segitzen du. Esan digunaren arabera, *arregloa* ez da bihar-etzirako izango halere.

Jabetza: Komunikazio Biziagoa, S.A.L. Lehendakaria: Joxe Mari Irazusta. Zuzendaria: Xabier Letona. Zuzendariaren albokoa: Pello Zubiria. Erredakzio-burua: Estibx Eizagirre. Erredakzioa: Urko Apaolaza, Mikel Asurmendi, Gorka Bereziartua, Unai Brea, Mikel Garcia, Onintza Irureta. Dokumentazioa: Garbine Ubeda. Argazkilaria: Dani Blanco. Produktzioa: ANTZA, S.A.L. Argia.com: Lander Arbelaitz, Eli Pombo, Jon Torner.

Kudeatzailea: Berdaitz Goia. Salmenta Burua: Bego Zuza. Harpidetzak: Urtzi Azpiroz, Olatz Korta. Idazkaritza Teknikoa: Aloña Soraluze. Sustapena: Esti Parada. Publizitatea: Idoia Arregi, Maite Arrieta, Ixabel Bereziartua. Administrazioa: Marijo Aiertza, Maider Lizarazu, Mari Karmen Loiarde.

HELBIDEAK: Gipuzkoa: Industrialdea, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel: 943 371545. Faxak: 943 373403 (erredakzioa), 943 361048 (komertziala). Lapurdi, Nafarroa Beherea eta Zuberoa: Xalbardin baita. 64122 Urruña. Tel: 559 476000. Faxa: 559 476001. Nafarroa: Gazteluko Plaza 44, 3 eskuina. 31001 Iruñea. Tel: 948 222285. Bizkaia: P.K. 140. 48.100 Mungia. POSTAELEKTRONIKOA. Erredakzioa: kazeta@argia.com. Komertziala: komertzial@argia.com. Harpidetzak: harpidetza@argia.com. Interneten: www.argia.com. Lege gordailua: NA 80-1963. ISSN: 0213-909X. Batzorde parekidea: 72562 E. Inprimategia: Antza S.A.L. Informatika: Adur Software Productions. S.Koop. Elk. Urtebeteko harpidetza. Hego Euskal Herria: 135 euro, Ipar Euskal Herria: 165 euro. Espainia: 135 euro. Beste atzerriak: 170 euro. Airez: 268 euro. Komunikazio Biziagoa S.A.L. Ametzagaila Taldeko partaidea da.

Azala: Garbine Ubeda Goikoetxea. Azaleko irudia: Dani Blanco.

KULTURA SAILA
Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza
diruz lagundua

• DEABRUAREN ABOKATUA •

“Nobela bat idaztea edonoren eskura dago”

Iban Zaldúa | Nobelagilea

Egunotan kaleratu du *Euskaldun guztion aberria*, bere lehen euskarazko eleberria, gure ipuingintzaren “apologeta” nagusia izan arren.

FERMIN ETXEGOIEN

Argazkia: Alex Larretxi

Borgesek ez bezala, ezin izan duzu ipuingile “soila” izatearen presioa jasan!

Aspaldi etsi nuen: *Euskaldun guztion aberria* ez da nire lehenengo nobela, aurretik *Si Sabino viviría* argitaratu bainuen. Beraz, bekatu beniala da honezkero, ez kapitala.

Pozik al daude *papá* eta *mamá*?

Egongo ez dira bai! Eta txantxa gutxiago gero, susmatzen dut Euskobarometroari aitortzen diotenak baino gehiago direla *mamá* eta *papá* erabiltzen duten euskal hiritarrak... Gure etxean beti *mamá* eta *papá* izan da, baina ez *mami* ez *mamutxi* ez *mamacita*...

Nobelagile bilakatu zarenez gero, aitortu egingo dizut nire betiko ustea: zailagoa da eleberri txarra idaztea edozein ipuin baino!

Luzeagoa bai, zailagoa ez dakit. Argi daukadana da nobela baino zailagoa izan daitekeela ipuin liburu oso bat idaztea. Eta, azken batean, nobela bat idaztea edonoren eskura dago, frogatu berri dudana bezala; ipuin liburu on bat osatzea, ordea, ez.

Volgako Batelariez pentsatzen dudanean, pottokiak bezala imajinatzen zaituztet: pottoki marmartia, pottoki lumaduna, pottoki bekaiztia...

Hara, ez dut nik esango bakoitza zein pottoki den... Rol banaketarik ez dago gure artean behintzat. Uste dut, hala ere, pottokiak ez zirela gu beste libertitzen, askoz ganberroagoak garela gu.

Zure Euskadi Sariagatik biziki poztu nintzen, baina onartuko didazu ezker abertzaleko idazleei sekula ez dietela ematen.

Eta nork esan dizu ni ez naizenik? Egun batzuetan, non eta norekin nagoen, oso abertzalea eta oso ezkertiarra izan naiteke.

Bide batez: Gasteizen bizitza zure *pose* bohemioaren zein parte da?

Horrek esan nahi du norbaitek “bohemio” ikusten nauela? Oso eskertuta nago, benetan. Ikusi beharko ninduke egunero gure alabak eskolara eramaten, bazkaria prestatzen, haienztzat Alaitz eta Maiderren CDak pirateatzen... Baina irudiari dagokionez, ados, ziur aski ez naiz inoiz izan donostiar dotoreziaren ordezkari bikainena.

Ez daukazu batere futbolari itxurarik. Hala eta guzti, Euskal Herria ala Euskadi nahiago?

Nik, horretan, Rikardo Arregirekin eta, oro har, post-independentziaren tesiekin bat egiten dut: Basque Country, edo, atxagatar jarritz gero, Basque City, inolako zalantzarik gabe. Nola izango da futbol taldearena ingelesez jarriko ez dugun gure sor-marka bakarra!

Zenbat jende esaten dizu irakurtzen dituela zure *El País*-eko euskarazko artikuluak?

Gutxi gora-behera *Nabarra* aldizkari “jatorragoan” argitaratzen dizkidatenak irakurri dituztela esaten didatenen antzeko kopurua: batek edo batek ere ez.

Noiz eta nork –zuk zeuk, menturaz– idatziko du Euskal Eleberri Handia?

Nobela hori idatzita dago jada, kontua da desagerarazi zutela, eta biltegi erraldoi batean dagoela, zazpi giltzaz hertsia, Aliantzaren Arkaren ondoran. Baina oraindik ez dut deskubritu nor izan zen ebaslea: Olivares Konde-Dukea, Agosti Xaho, CIA edo Petronor. Erantzuna topatzen dudanean esango dizut... Dena dela, eta ondo pentsatuta, nork behar du Euskal Eleberri Handirik? ■

euskaraz

pauso bat harago

Kontseiluaren 10. urteurrena * abenduak 13 * BEC * 18:00

laguntzailea

 argia

EUSKARAREN GIZARTE ERAKUNDEEN
KONTSEILUA

Hautzaindegi-zerbitzua izango da
Ezinbestekoa da doako sarrera eskuratzea:

nierebanoa.com webgunean

902 82 02 40 telefonoan

Ipar Euskal Herriko teatroa

Etorkizunaren orena amateurren esku

Lapurdi, Nafarroa Beherea eta Zuberoan sakonki errotuta dago antzerti tradizioa. Euskaraz sortu eta zabaltzen diren antzezlan eta lan modu ezohikoak eta interesgarriak sortu dira azken urteotan. Oholtza gainera salto egin berri duten zenbait lanen haritik Ipar Euskal Herriko antzertiaren zertzeladak bildu ditugu.

OIER GUILLAN

Hego Euskal Herrian antzertiaren munduan publikoak begiko dituen profesional asko dago, baina sarritan entzungo diozu zaleari euskarazko ekoizpenak gutxitan duela asetzen. Entretenimenduaren arloan tarteka bada kalitate oneko proiekturik, baina euskarazko antzezlanak gero eta gehiago dira erdaratik ekarritako lan ezagunen itzulpen hutsak, mundu ikuskera priorik gabekoak.

Ipar Euskal Herrian proiektu interesgarriak sortu izanagatik egoera ez da samurra. Teatroak antzeko egoera, kezka eta gatazkak bizi ditu nonahi, sarritan aipatzen da amaigabeko krisian dagoela. Horri euskararen egoera gehitzen badiogu, argiztalak areagotu egiten dira. Baina askok antzerki talde amateurren eremuan ikusi du euskaraz sortutako teatroaren habia eta etorkizuna, eta Iparraldean sentipen hori are nabarmenagoa da.

Amateurtasuna, oinarri jarraia

Ipar Euskal Herriko antzerkilariekin hitz egin hasi eta batzuek zein bestiek taldeen zerrenda osatzen laguntzen dute segituan. Ezintasunez joan dira amiltzen erreportaje honetako karaktereak, hamabi hilabeteetan Iparraldean hamabost kreazio berri zenbatu dituela aipatu baitigu elkarrizketatu batek.

**“Egungo hizkuntza galera
izugarriarekin, taula
gainean euskaraz mundu
bat sortzea mundua bera
sortzea da”**

Mattin Irigoien

Bidenabar, bizirik jarraitzen dute maskaraden eta pastoralen emanaldi tradizionalak.

Menane Oxandabaratz Mari bi sos taldeko lau kideetako bat da: “Martxoaren 8a emazteen eguna kari orain dozena bat urte hasi ginen biltzen. Kreazioa eta produkzioa guk egiten dugu, xumeki ari den talde bat gira”. Mari bi sos taldekoak oholtza gainean ibiltzeaz gain tabernetan ere aritzen dira, helburua “jendearen bila joatea” baita. Orain arte Lapurdi eta Nafarroa Beherean eskaini dute dozena pasatxo emanaldi *Ama-alabak* azken lanarekin; “hemen egiten dugu hegoaldean ez delako galderik, ez da hautu bat”. Oxandabaratzek aipatzen duenez laurek dute antzerkia gaztetik aski barneratuta: “Antzerkia da guretzat manera bat, bertsolaritzak ere baduena, mezu batzuk edo gure tripako min edo haserre batzuk pasatzeko, umorearen bidez, non jendeak hartzen duen gero bakoitzak bere gogoetak segitzeko”.

Mattin Irigoien Kitzikazan/k taldearekin dabil lanean azkenaldian. Pasa den udaberrian *Loreak mendian, ondarkinak lurpean, bideak gainean* antzezlan eman dute, Euskal Herri osoko hainbat bertsolarirekin batera, Ipar eta Hegoaldean. “Orain sukalde lanetan ari gara libertimendu bat prestatzen, non uztartzen diren antzerkia, dantza eta ber-

GAIZKA IROZ

Inauterietan kaleratzeko libertimendua prestatzen ari da Mattin Irigoien, Kitzikazan/k taldearekin. Antzerkia, dantza eta bertsoa uztartuko dituzte.

tsoa”, dio. Aterkia oinarri duen dantza hartu dute lanerako: “Dantza inprobisazio batzue-tatik abiatu gara, tresna hori eskuan edo gabe. Gero testua jinen da, mugimendu guz-tien lotura bat nonbait”. Proiektua inauteriei loturik egongo da, emanaldi bakar bat, pun-tuala eta iragankorra.

Irigoienek Iparraldean antzerki mota ezberdinak badirela aipatu du: “Bada antzer-ki komertziala, ez dena euskaraz hainbeste garatzen, ofizialago edo kontsumitzaileago. Bada ere azken pastoralen gisa, Erdi Aro kutsukoa, ez dena agian hainbeste antzerki bizia. Badira herri ttipietan ateratzen direnak, gazte talde batek izan dezakeen euskal gauza baten egiteko nahikeriagatik. Azkenik, hor bagara batzuk epe luze-rako antzerkiak egi-ten, belaunaldi berriak sartzen dira beti gaur-ko arazoez gaurko jende-ari eta gaurko hiz-kuntzan mintzatu nahirik”. Antzerki mota ezberdinak ugariak diren arren ororen oina-rrian arazo bera ikusten du: “Ulertu behar da giroa hemen hizkuntza galera izugarriarena dela, eta gaur taula gainean euskaraz mundu bat sortzea mundua bera sortzea dela. Nehork gutxi-egiten ditu bi orduz euskaraz solas, jadanik hori besta izugarria da. Denbo-ra berean gure publikoa urritzen ari da”.

Amateur-tasuna baizik ez duela ezagutu ere gaineratu du Irigoienek, “eta ez dut uste gaurko giroan beste biderik badenik, nahi bada gogoan dena erran, nahi bada antzerki bat egin halako komertzializazioan sartzen ez dena. Zinez hor parte-hartze aktibo bat da, aktoreen aldetik baina baita publikoaren aldetik ere”. Zentzu horretan bada alderik profesionalekin: “Gaur Iparraldean egiten dira anitz ikusgarri lurralde antzoki deitu diren sare horien inguruan. Eraso azkarra da euskaraz pentsatu gauza guztiez plazaren desjabetzeko eta merkaturat bideratzeko profesionalen bidez eta frantsesez. Hori ene-tako kultura burges bat da, non jendea heldu den horrerat bere burua erakusteko, kontsu-mitzen du eta badoa etxera”.

Hiru Puntu

Antton Luku ere aski ezaguna da antzerki giroan, besteak beste Donibane Garaziko lizeoan sortu lantegiei eta Hiru Puntturen eskutik egindako ibilbideari esker. Lukuk gogoratu duenez, “Hiru Puntu sortu zen mementu batean non talde tradizional egi-turatuak isildu ziren. Mementu horretan bazen Xirrixti-Mirrixti, ni ari nintzan Hiruak Baten, eta baziren Bordaxuri eta

GAIZKA IROZ

OIER ITUARTE

Oztibarreko Antzerkia ere. Izan zen urte bat edo bi non ez baitzen izan antzerki lanik Iparraldean, eta hor pentsatzen nuen behar zela berriz lanari lotu. Mementu horretan banuen antzerki bat eman gabea, *Tu quoque fili*; lizeoko antzerkian ari nintzen hiru ikasleekin muntatu nuen, horiek dira hiru puntuak. Gero Fusch anaiak batu ziren”. Testuaren idazte eta taularatzean bazen gaurkotasuneko gaiekin zegoen hutsunea betetzeko grina ere. *Tu quoque fili* ondotik egin zuten *Hotel du Fronton*, bere esanetan Iparraldeak turismoarekin duen harreman hori oso gutxitan izan delako aipatua, nahiz eta begi bistakoa den.

Egun toberaren ildoko laugarren lana ari dira atontzen. “Nik uste orain egiten duguna karrusa dela, karrusa eta toberaren artean ez da euskalki diferentzia baizik. Ni komentzitua niz lehen ere badutela dimentsio soziala eta klaseen arteko borroka izigarri argia, karrusaren giblean badela beti antzerki politikoa. Pentsatzen dut horiek berreskuratzen baldin badira hori dela gure benetako antzerkia”. *Lurra*, *Beltzeria* eta *Escualdunac* lanekin elementu ezberdinak baliatu ostean, “nonbait itxiko du oraingo lanak zikloa. Honek espazioarekin behar luke berriz lotu, esan nahi baita publikoa eta plazaren arteko gauza zer den orain”.

Amateuritasunaren garrantzia argi ikusten du Lukuk: “Ez dakit Hegoaldean beste egoera den, baina Iparraldean euskal antzerkiaren bizkarrezurra mantentzen duena da, amateurak isiltzen badira ez da. Noizbehinka badira gauza batzuk profesionalek eginak, baina ezagutzen dut zer egoeratan muntatzen dituzten eta badakit ariko direla baina noizbehinka, ez molde jarraikian”.

Antton Luku eta bere taldea toberaren ildoko laugarren lana ari da atontzen, *Lurra*, *Beltzeria* eta *Escualdunac* antzezlanen ondorengoa (ezkerrean). Eskuineko irudian, *Ibañeta*ren bigarren bertsioa irudia.

Ibañeta, balizko erdibidea

Urrian eta azaroan taularatu dute Piarres Lartabalek idatzitako *Ibañeta* antzezlanak Nafarroa Beherean, Haize Berri elkarteak eta Artedrama laborategiak aurkeztuta. Orain ia berrogei urte izan zen Biarritzten eta Baionan antzezlan hau oholtza gainean ikusteko aukera eta zeresan handia eman zuen, edukiengatik baino, estetikagatik. Egungo bertsioa beste estetika batekin heldu zaigu, neurri handi batean Ander Lipusen zuzendaritzari eta antzerkiaren ikuspegiari zor zaiona, era berean orduko testua egungo egoera politikotik ere irakurri daitekeela agerian utziz.

Azken urteotan bultzatu izan dira lehenago ere sortze prozesuan mugak gainditu dituzten proiektuak: Euskararen Kultur Erakundeak Théâtre du Rivage taldearekin elkarlanean bultzatutako Batekmila proiektuan, mugaz bi aldeetako aktore zein dantzari hartu zuten parte. Ibañetaren sormen proposamenak aintzat hartzeko moduko bidea utzi du agerian, arlo profesionalaren eta amateurraren arteko banaketa gainditzen duena. Izatez Oztibarreko antzerkian, Kitzikazan/k-en eta Hiru Puntun lanean dabil-tzan hamabost jokalarik elkartuta osatu zuten pertsonaien zerrenda, eta antzerkiaren arlo amateurrean zein profesionalean eskarmen-tua duen Ander Lipusek hartu zuen bere gain zuzendaritza, Deja Bu taldeko kide bi laguntzaile hartuta.

Haize Berri orain hogeita hamar bat urte sortutako kultur elkarte da. Maixan Merkapide koordinatzaileak aipatzen duenez, bere lehen misioa euskarazko bizi kulturala dinamizatzea eta ezagutaraztea izan da, antzer-tiaz gain beste arteak ere baliatuz. “Azken urteetan sail nagusi bat izan da bereziki base-

rrri gunerat hurbilaraztea arte garaikidea. Orain bada hiru urte norabide berezia hartu dugula, nahiz Nafarroa Beherearen erdian, sentitzen genuelako euskaraz bizitzeko guneak arruntzen ari zirela, eta denbora berean beste eskaintza bat etortzen zela kanpoan ekoiztua, ahal ekonomiko handiarekin". Ibañetaren proiektua antzerki idazketa tailer batean abiatu zen, klasiko bihurtu diren lanak gaurko publikoari ezagutarazteko xedearekin. Ander Lipusengana jo zuten gero, profesional elkarlana gauzatzeko bertako amateurekin. "Nafarroa Beherean, bere garaian antzerki emanaldiak muntatzen ziren baserrietako sabaietan eta hirurehun bat jende joaten ziren ikustera. Kultura hori oraindik bada eta horrek laguntzen digu horrelako proiektuak aurrera eramaten", dio Merkapidek.

Kristiane Etxaluz aktoreak Ibañetaren bi bertsioak barrutik bizi ahal izan ditu. Lehenengoan sentipen asko bildu ziren: "Taldea ez zen biziki konforme nahi genituen gauza berriak egiteko, eta publikoak ere ez zuen ontsa hartu. Alta uste dut lan ona egin genuela gure amateur mailatik". Bertsio batetik besterako bidean Etxaluzek gogoeta egiteko aukera izan du: "Orduan ez bezala orain argi dut herrikoi antzerkia zer den, ez baitu ikustekorik amateur eta profesionalen

Antzerki egutegian barrena

Hiru Puntuk lan berria aurkeztuko du abenduaren 6an eta ostera zenbait astez herriz herri eskainiko dute; Kitzikazan/k taldekoek otsaila aldera emango dute inauteriei loturik libertimendua; Ibañeta oraingoz geldirik dago baina udaberrirako espero dute beste emanaldi sorta bat eskaintzea; Mari bi sos taldekoek gertuena azaroaren 22an, LABek Luhuson antolatu duen jaialdian; *Juglarea, puta eta eroa* berriz abenduan Donostian ikusi ahal izango da zenbait egunez.

arteko kontradikzioekin. Profesionalak merkatu batean kokatzen dira eta amateurak aldiz komunitate batean. Nik uste dut herrikoi antzerki batek ez duela ikustekorik kalitatearekin, komunitate batekin baizik". Ibañetaren bigarren muntaia ezberdina izan da; "Lipusekin abenturarat joanik ere ez genekien norat joaiten ginen, baina nik konfiantza banuen".

Berrogei urtean Ipar Euskal Herriko giro kulturala asko aldatu dela azaldu du Etxaluzek. "Lehen joaten zirenak antzerkirat euskaraz erabiltzen zuten egunero. Euskararen lekua egun arrunt ezberdina da, baina

GABON OPARIRIK EDERRENA

Bergara aldeko hiztegia Juan Martin Elexpuru

EZAUGARRIAK

- 12.000 sarrera
- 800 argazkia, mapa eta koadro
- 768 orrialde

Prezioa

30 €

Bergara aldeko berbak eta langintza zaharrak liburu bilduma

BILDUMAKO LIBURUAK

- Linua, ehuna eta artiloa
- Txondorrak, karobiak eta elurzuloak
- Zura: arotzak eta etxegileak
- Burdina: errementariak eta perratzaileak

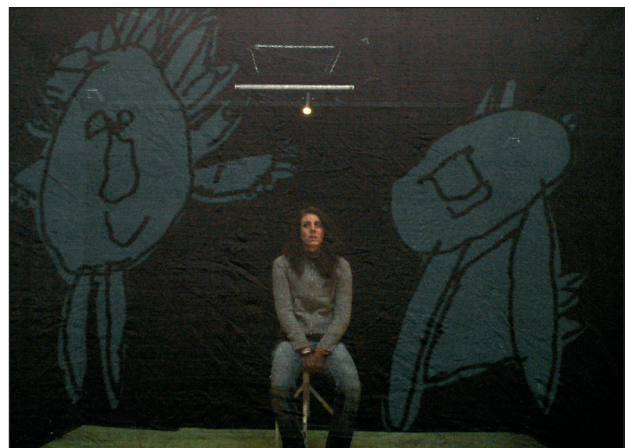
Prezioa

Liburu bat: 9 €
Bilduma: 30 €

Bergarako Udala
Euskara batzordea

SALMENTA LEKUAK: Liburu-dendetan • Bergarako Kultura Etxean (Errotalde Jauregia) 943 77 91 59

aurrerapauso handiak eman nahi dira, izan dadin hizkuntza eta kultura bat bere ezaugarriekin baina gaurkoak, ez bakarrik tradizionalak”. Balizko ikusleriarengana iristeko modua ere arrunt aldatu dela dio: “Bide militantea da. Orain komunitatea Haize Berrik berak ukitzen duen jendea da, lehen elizara joaten zena zen moduan. Jendea euskaldun kutsua galduz frantsestu da eta orduan aukera hori lotu da disfrutatzeko prest den militantziari”.

Profesionaletik bide berriak urratzeko moduak

Profesionalki lan egiten duten taldeen artean ez da oso arrunta tarteka bada ere ekoizpenak euskaraz soilik sortzea eta zabaltzea. Zalearen oroimenean egoki gorderik egongo da agian Théâtre des Chimères eta Pok taldeek taularatu-tako *Kaukasiar klerazko borobila*, gerora programatzeko zailtasunak izanik ere ekarpen oso interesgarria egin ziona 2005. urtean euskarazko ekoizpenen panoramari.

Manex eta Ximun Fusch anaiak Le Petit Théâtre de Painen dabilta lanean. Euren ibilbidearen hastape-na euskarazko teatro amateurrekin dago lotua. Beren taldearen izenean euskara hutsean egin diren lehen antzezlanak izan dira aurten aurkeztutako *Aulki butsa*, *Juglarea*, *puta eta eroa* eta *Tartean*. Manex Fuschek kontatu digunez, “gure aspaldiko asmo bat zen Le Petit Théâtreko taldean giren zenbaitzuen artean euskaraz zerbait egitea. Beti ere luzatu da minorian girelako euskaldunak taldean eta badirelako ere baldintza ekonomikoak enpresa horren baitan. Nik nire baitan sentitu izan dudana da: azkenean!”. Estreinako esperientzia honen burutzeko ez dira edonolakoak aukeratu dituzten testuak, izan ere, gogoetarako bidea ematen dutenak dira guztiak: *Aulki butsa* Joseba Sarrionandia,

Irudietan, Fusch anaiak Le Petit Théâtre de Pain taldearekin euskara hutsean egin dituzten hiru antzezlanak: *hurrenez hurren*, *Juglarea*, *puta eta eroa*, *Aulki butsa* eta *Tartean*.

“Herriko antzerkiak ez du ikustekorik kalitatearekin, komunitate batekin baizik”
Kristiane Etxaluz

Juglarea Dario Fo eta *Tartean* Michel Azama –Miren Artetxek eta Iñaki Etxelekk moldatua–.

Fuschek aipatu duenez, Le Petit Théâtreren ohiko jardunean testuak badu garrantzirik, baina neurrian “hitzak leku aski handia izan du, baina baita fisikoak ere. Lipusek esaten duen bezala gure arnasaren azken oihartzun hori hitza da, baina aurretik etortzen da beste guztia”.

Badirudi sarritan Iparraldeko euskal antzerki taldeak ez direla Hegoaldean programatzen beldurra zaiolako haien euskara ez ulertzeari. Le Petit Théâtrek sortu dituen lan hauen kasuan euskararen aldetik ezohiko proposamena egin dute. “*Aulki butsa* eramaten dudana euskara aski nahasia da. Sarrik berak erabiltzen ditu hainbat euskalki hiztegi gisa bere literaturan. Gainera nik ere neureganatu dut, horrek ematen dio euskara pixka bat bastarta, halakoa nonbait ez da euskara garbia eta nik hala nahi dut. Uste dut antzerkiaren funtsa ez dela purismoa; garai batean European lekuz leku ibiltzen ziren antzerkilariak ikasi behar zuten denetarik pixka bat”, dio Manex Fuschek.

Juglarea... antzezlanean hiru obra txiki biltzen dira berez, eta bakoitzean euskalki ezberdin bat erabiltzen da: behe nafarrera, Gipuzkoa eta Bizkaiaren arteko mugan erabiltzen dena, eta zuberera. “Ximunek nonbait nire kontrako bidea hartu du, ez da nahasia eta emaiten duen lekuaren arabera harreman ezberdina lortzen du publikoarekin. Jendeak ez du baitezpada guttiesten batarena edo bestearena, manera ezberdinean hartzen du, mugak gainditzeko beste molde bat da”. *Tartean* lanean ordea, Iparraldeko batua erabiltzen da, eta Fuschek aburuz, “antzerkian ondo defendatu daiteke euskalki bat, horri esker beren lekua eduki dezake plazan”. ■

euskaraz bizi
nahi dugunon
herrira

Tutera-Gasteiz 09

martxoaren 26tik apirilaren 5era

16. korrika *æek*

izan zaitez

korrika laguntzailea!

12 euroren truke Korrika laguntzailea
izango zara eta txartelari esker abantailak
lortu ahal izango dituzu

«Galderak dira bizitzaren motorea»

Eskuak ebakiko dizkidate... Besorik gabe, sorbaldarik gabe, ahorik gabe, sudurrik gabe utziko naute, baina arimarekin defendatuko dut... nire burua.

UXUE ALBERDI

Argazkiak: Dani Blanco

Nondik atera duzu hain izen estetikoak?

Lehen ez nintzen Concetta; Kontxi nintzen, eta hala sinatzen nuen. Baina Jorge Gonzalez Aranguren poeta donostiarrak Kontxi izen pobrea zela esan zidan, askoz ederragoa zela Concetta. Eta niri ere hala iruditu zitzaidan. Soinu ederra du Concettak. Hori bai, jende guztiak atzerritarra naizela uste du, italiarra edo. Gustuko dut nahasmen hori eragitea, dena den.

Estetikari garrantzi handia ematen diozu, beraz.

Bai, artistak estetika zaindu behar du: soinuena, irudiena, hitzena... Gure lan tresna da. Armonia bilatzen dugu.

Margoen bidez errealitateko puska batzuk erreproduzitzen dituzu. Zer puska izaten dira normalean hautatzen dituzunak?

Emozioak, sentsazioak, galderak... Gizakiak ematen dit atentzioa, gizakiaren ezaugarri humanoek: kontraesanek, eguneroko gauza txikiak, eguneroko bizitzan dagoen surrealismoak, sentimenduek... Barrura begiratzea gustatzen zait, eta azaleko gauzak ez zaizkit hainbeste interesatzen. Objektuak ere humanizatu egiten ditut askotan, haien zentzua bilatzen baitut, ez objektu izaera bera. Oraindik nire begiradaren bila ari naiz, baina normalean, gauza xumeetan jartzen dut arreta.

Begiak oso presente daude zure obran. Zergatik erakartzen zaituzte hainbeste?

Bakoitzak bi ditu, eta pertsona batzuek begi bat oso alaia izan dezakete eta bestea erabat tristea. Bi ikuspuntu dauzka bakoitzak; begiak kontraesanaren metafora dira. Gainera, begiradak gauza asko kontatzen ditu. Ahoa irribarrez egon daiteke eta begiak tristetiaz beteta. Kontraste hori gustatzen zait.

Jerri

“Jerri pertsonaia bat da: izaki bat, erdi gizakia erdi automata. Historiaurreko formak ditu, panpina itxura, oso sinplea da. Zaindu beharreko norbait da Jerri, gure alderdirik samurrena adierazten du, itsusiena, erakutsi nahi ez duguna. Ez dauka sudurrik, ez ahorik, ez eskurik... Mugatuta eta zikiratuta gaudela adierazi nahi nuen, eta bizitzaren kontzientzia hartzeak bakarrik lagun diezagukeela pixka bat aurreratzen. Hori da ideia, baina gogoetak obra sortu ondoren egiten ditut beti. Gorputzean dauzkan orbanek itsusitasuna adierazten dute, gure gaixotasunak, imperfekzioak... Baina begiak mantentzen ditu: sudurrik eta ahorik gabeko gizakia imajina dezaket, baina begirik gabekorik ez”.

Begiak ikusten duena marrazten du eskuak?

Ez. Ikusmena tranpa bat da: zerbait lehen aldiz ikusten dugunean ez gara azalekoaz baino jabetzen. Atzerago begiratu behar da. Koloreek, formek... nahastu egiten gaituzte, eta haratago begiratzen ikasi behar da. Hori da interesgarriena.

Gizakia da zure margoetako protagonista. Nolako gizakia?

Gizaki horiek bizitzaren kontzientzia dute. Bizitza ez da ipuin bat, gogorra da askotan, baina ez dugu bizitzen jarraitu beste erremediorik. Hala ere, gure existentziaren jabe izan gaitzke. Pertsona mugatuak dira nire margolanetakoak; Jerri bezala.

Zure gizakiak ez al du sexuik?

Saiatzen naiz bi sexuak ez bereizten, bestela ere nahikoa bereizten dira! Mila irudi daude bi sexuak bereizteko, eta rola, eta iragarkiak, eta ereduak... Gustatzen zaizkit feminitatea eta maskulinitatea, desberdinak dira, baina nire irudi propioak egin ditzakedanez, nahiago dut asko ez markatzea. Zalantza gelditu dadila. Batzuek emakumeak ikusten dituzten lekuan gizonak ikusten dituzte beste batzuek, eta nahasmen hori atsegin dut. Zergatik behar dugu bereizketa? Zenbaitetan, bizirik ala hilda dauden ere ez da bereizten, mamu itxura dute.

Mamututa ikusten duzu gizakia?

Batzuetan bai. Hainbeste gauza txar gertatzen dira gure inguruan! Horrek mamu bihurtzen gaitu, eta automatik bagina bezala jokatzeko dugu maiz, gauza asko zalantzan jarri gabe: zertan ari garen, norantz goazen... Ez gara kritikoak, eta gauza asko besteek egiten dituztelako egiten ditugu, artaldetik irteteko beldurrez. Erantzun propiorik ez duen gizakia erdi mamua da.

Concetta Probanza

Buru etzanak marrazten dituzu, okertuak.

Bai, Modiglianirengandik eta era horretako pintoreengandik hartu dut hori, eta gustatzen zait, baina amorrua ere ematen dit. Izan ere, feminitatearekin lotzen dira buru etzanak, feminitate pasiboarekin, gauzei pasatzen uzten dieten emakumeen sinbolo dira nolabait, eta nik ez dut hala-korik nahi! Baina egia da forma estetiko horrek erakarri egiten nauela, gustatu egiten zait estetikoki.

Nortasun agiria

Concetta Probanza Urretxun jaio zen 1969an, eta Zarautzen bizi da gaur egun. Arte Ederrak ikasi eta arte grafiko-etan espezializatu zen. Marrazkilaria eta ilustratzailea da, eta idazle askoren lanak jantzi dituzte bere marrazkiek. Azkena, Miren Agur Meaberen *Zer da, ba, maitasuna?* eleberria. Diseinu lanetan aritzen da, eta gizakiaren tripetan arakatzea gustatzen zaio.

Zure koadroetan gizakia, normalean, bakarrik dago. Taldean baino interesgarriagoa zaizu gizakia bere bakardadean?

Bai. Norbanakoaren begirada interesatzen zaidalako, eta bakoitzak bere galderak eta erantzunak dituelako. Barrura begiratzea gustatzen zait, eta taldeetan begiradak nahastu egiten dira, zailagoak dira bilatzen. Nire beldurra ere izan daiteke: ni nire buruarekin oso ondo nago, nire munduan eta nire marrazkiekin... baina hori taldera eramatean zailtasunak sortzen dira. Ikaratu egiten nau, bai.

Bakardadea maite duzu?

Lagundua denean.

Zure margolanak askotan ikusi ditugu hitzaren ondoan. Zer pisu du zuretzat hitzak? Zer funtzio?

Oso garrantzitsua da niretzat, gazte-gaztetatik. Pentsamenduari hitzaren bidez ematen zaio forma. Nik ez dakit inor ba ote dagoen hitzik gabe pentsatzeko gai denik: ni ez, behintzat!

Obra guztiei jartzen diezu izenburua?

Bai, normalean bai, baina ez diet nik jartzen. Jose Luis da izenburugilea, Jose Luis Padron, nire bikotea. Nire baimena dauka, libre da, eta bere izenburuek beste puntu bat ematen diote obrari. Bere ikuspegia jartzen du nire lanean, eta lana aberastu egiten da: esanahia gehitzen dio.

Miren Agur Meaberen Zer da, ba, maitasuna? eleberri poemaduna da ilustratu duzun azken lana. Nolakoa izan da prozesua?

“Objektuak humanizatu egiten ditut askotan, haien zentzua bilatzen baitut, ez objektu izaera bera”

Pena izan da, denbora faltagatik, elkarrekin lan egin ezin izatea; baina oso lan ederra izan da. Gazteentzako liburu oso garrantzitsua iruditzen zait, eta indar handia jarri dut lan honetan. Miren Agurren testua benetan da ederra, eta galdera pila bat sortzen dira irakurri ahala. Istorioak oso politak dira, bai neskarena eta bai mutilarena, eta bi mundu horietan sartzea ere polita izan da niretzat. Nerabe horien buruetan sartzen ahalegindu naiz, eta irudia adin horretara egokitzen. Normalean baino ilustrazio errealistagoak

egin ditut, eta liburuko marrazkiak protagonisten koadernoetakoak balira bezala jokatu dut: pertsonaiak eurak balira bezala irudien egileak.

Literatur tailerrak ere zuzendu izan dituzu Jose Luis Padronekin batera. Zer helburu dute tailer horiek?

Haurrentzako tailerrak izan dira, eta dibertitzea zen helburu nagusia: hitzarekin eta marrazkiekin jolastea. Hamar bat urtetik aurrera zikiratu egiten da pertsonon kreatibitatea; betiko leloarekin hasten zaizkizu, eta akabo. Ereduak jartzen dira gauza guztietarako, eta nola marraztu behar dugun ere esaten zaigu; ez zaigu gure begirada lantzen uzten.

Zuk nola lortu duzu zikiratze horretatik libratzea?

Ez dakit! Oraindik borrokan jarraitzen dut. Hamasei urterekin filosofia irakurtzen hasi nintzen: Kafka, Sidarta... eta hor topatu nuen jarraitzeko bide egokiena. Baina oraindik ez dut sentitzen guztiz libre naizenik, aitzitik, gero eta kontzienteago naiz nire

mugez. Beti daude barneratuta dauzkagun pentsamenduak eta baloreak.

Zerk mugatzen gaitu?

Familiak, adibidez. Ondo dago talde sentsazio hori, baina taldeak berak mugatu egiten gaitu, ezinbestean. Hori litzateke lehenengo puskatu beharrekoa. Nork bere bidea aurkitu behar du, eta bide hori ez da familiaren bidea. Eta gero, sozializazio prozesu guztiak: gizakiak berak, telebistak, edertasun kanonek... ez gaituzte pertsona kritikoak izateko hezten. Galderak dira bizitzaren motorea, pentsamendua mugitzea, dena zalantzan jartzea: familia, legea, ereduak... Esanekoegiak gara. Beldurtiegiak.

Bideo batean hondartzan ikusi zaitugu, arean marrazkiak egiten. Arte iragankorra gustuko duzu?

Kontzeptu bezala oso ederra da. Artea, gu bezala, desagertu egingo da. Hondartzako marrazkia itsasoak eraman zuen. Nire anaiak areazko eskulturak egiten ditu eta harekin batera proiektu bati ekiteko asmoa dut: arearekin marrazkiak egingo ditugu argi-mahai baten gainean proiektzioak egin ez. Eta hori ere iragankorra izango da. Momentua eta kito.

Zerk bihurtzen du ekintza bat edo objektu bat artelan?

Artea kontzeptu oso zabala da. Niretzat, marrazten ari den haur bat artea egiten ari da, baina komertzialki begiratuta, ez du zentzurik. Hartzailearen begiradak bereizten ditu ekintza arruntak eta artelanak: subjektiboa da. Niretzat dena da artea. ARTEA, hitz larritan idatzita, artearen komertzioa da: interesak, ekonomia, aukerak... Beste kontzeptu batzuek hartzen dute parte. Niretzat artea kontzeptu librea da, eta libre ez bada ez du zentzurik. “Zer da ona?”, “Zenbat balio du honek?”... Galdera horiek ez dagozkio arteari. Hori burtsan jokatzea da.

Bilakaera

“Ez dakit, batzuetan leku berean biraka ari naizela iruditzen zait. Beti gizakiaren inguruan nabil, surrealismoan, irudi poetikoekin lanean... Formak aldatu dira gehienbat, teknika. Denetik probatu dut: euskarri, pintura eta teknika desberdinak; bolumenak... Baina ideiak eta gaiak ez dira asko aldatu; nire begirada betikoa da, gogortzen eta garbitzen ari den arren”.

Zer leku du sorkuntzak zure bizimoduan?

Nire lana da, eta ondoen sentitzen naizen momentua. Sufritu ere egiten dut, baina zentzua ematen dio nire bizitzari. Egunero sortzen dut, diseinuak egiten ditudanean ere marraztu egiten baitut, era batera edo bestera. Izaera sortzailea martxan dago beti, mekanismo hori ez da sekula gelditzen, eta aldatzen ari da etengabe. Egia da, diseinuak eta liburueta-ko ilustrazioak gustura egin arren, gustatuko litzaidakeela neureagoa den sormenari denbora gehiago eskaintzea. Baina bizi beharra dago! eta lan mekanikoagoak egitea ere tokatzen da. Dena den, zorteduna naiz, nire lanak dosi artistiko handiak dituelako, baina bai, gero eta askeago izan nahi nuke.

Enkarguz lan egitea karga da?

Ez, alderantziz, asko gustatzen zait. Normalean askatasun osoa ematen didate eta, era berean, erronka bat da, beste baten begiradan, kezketan eta beste euskarri batzuetan jarri behar baitituzu zeureak. Bestearen buruan jarri behar duzu. Gainera, normalean interesgarriak egiten zaizkit beste autoreek proposatzen dituzten gaiak.

Noiz ematen duzu bukatutzat obra bat?

Obrak berak esaten dit. Margotzea elkarriketa da, paperaren, pinturaren eta norberaren arteko elkarriketa. Eta momentu batean margolanak esaten dizu: “Kito, amaitu da, esan dut esan beharrekoa”.

Zure margolanek ba al dute zu zeu harritzeko gaitasunik?

Bai, bai. Normalean, ideia finkorik gabe hasten naiz margotzen: koloreak jartzen ditut han eta hemen, formak sortuz doaz, aurpegi bat ikusten dut hemen, eta harantzago beste gauza bat... Eta elkarriketa horretan norbera ere harritu egiten da sarri.

Lan egiteko lekuak zenbaterainoko eragina du artistaren obran?

Legazpiko

Euskara Zerbitzua

EUSKARA DA EUSKALDUN EGITEN GAITUENA.
BIZI EUSKARAZ!

Legazpiko
Udala

Legazpiko Udala
Euskara Zerbitzua
Tnoa: 943737030
euskara.le@legazpi.net

Udal euskaltegia
Nafarroa Kalea 8
Tnoa: 943731167
euskaltegia.le@legazpi.net

www.legazpi.net

AZKEN HITZA

Ni hemengoa naiz

"Pérgola aldizkarian hasi nintzen idazleen erretratuak egiten, eta bildumatxoa osatu dut dagoeneko. Zaila da erretratuak egitea, batzuetan lortzen dut pertsonaren arima edo xarma papereratzea, baina, beste batzuetan, *monigo-teak* irtetzen zaizkit, panpinak. Begirada harripatu behar zaie, keinuak... Neurriak ere garrantzitsuak dira. Pertsona ezagutzeak ez du erretratu ona bermatzen, hari-mutur gehiegi izan ditzakezu, eta zeri heldu jakin ez".

Garrantzitsua da, mugak jartzen baititu. Nik etxeko gela batean egiten dut lan eta, esaterako, ez daukat koadro handiak egiterik. Etxea goitik behera zikintzea ere ez zaio inori gustatzen... Hori da hurrengo pausoa: tailer bat alokatzea.

**Zure obra ikusten duenak ondo-
riotzatu al dezake nolakoa zaren?**

Agian bai, eta gauza batzuk asmatuko lituzke eta beste batzuk ez. Esaten da margolariok geure burua margo-tzen dugula behin eta berriz, eta seguru baietz, baina inkontzienteki. Azken

**"Hamar bat urtetik aurrera
zikiratu egiten da pertsonon
kreatibitatea"**

batean, norbera da norberaren modeloa, eta marrazten hasten garenean asko begiratzten diogu ispiluari. Baina, dena den, ez zait nire burua analizatzea gustatzen, beldurra ematen didalako, akaso. Delikatua izan naiteke, baina baita oso gogorra eta indartsua ere. Nire obrari begiratzten dionak kontraesanak ikusiko ditu, hori bai. Maiz, marrazten ditudan giza irudiak tristetiaz beterik daude, baina era berean, kolorez inguratuta. Kontrastea atsegin dut, eta kontraesanekin bizitzen ikasi behar dugula uste dut. ■

Jaso astero ARGIA etxean

Abantaila ugari izateaz gain, Harpidedunen Guneko kide ere izango zara

INDEPENDENTZIA
ASTERO IKUSTEN DA

Izen deiturak:
Helbidea: Posta kodea: Herria:
Herrialdea: Jaioteguna:
N.A./I.F.K.: Tel./Faxa: e-posta:
Ordainketa mota: ☐ Bankuz
☐ Taloiez
☐ Transferentziaz KOMUNIKAZIO BIZIAGO A.S.A.-ren kontura (ARGIA): 3035 0036 14 0360048647
Bankuz ordaintzekoek betetzeko soilik
Banku edo aurrezki kutxa:
Titularra: N.A./I.F.K.:
Titularraren helbidea: Titularraren telefonoa:
Entitatea: _____ Sukurtsala: _____ K.D.: _____ Kontu zenbakia: _____
Data: Sinadura:

Harpidetza-orri hau zure datuekin bete eta helbide honetara bidali: **142 P.K. / 20160 Lasarte-Oria -Gipuzkoa-**

Aukeratu ongietorri oparia

"Kirolaz badakit"
mahai-jolasa

"888 txiste"
liburua

"Txoriak txori"
lamina

%25eko beherapena
ikasle bazara

Urtebeteko harpidetza:
2008ko prezioak

135 € Hego Euskal Herrian
165 € Iparr Euskal Herrian

argia

"Gure inguruan euskara ondorengoetaratze bidean,
Bilboko Udala Bizkaiko Bertsolari
txapelketarekin bat."

Mihiluze

Eduki berriak mihia astintzeko

Aurreikuspenak gaindituz, harrera ezin hobea izan zuen iaz Mihiluze jolasak eta jende asko lortu ezinik geratu zen. Baina lasai, jokoa kalean da oster, eduki berrietuekin eta proba gehiagorekin. Mihiari eragiteko aukera aproposa.

MIKEL GARCIA

MIHILUZERI ESKER dagoeneko jakingo duzu nola esaten den leloa Ultzaman eta zer maite duten Pirritx eta Porrotxek pila, pila. Bada, orain erronka gehiagorekin dator jolasaren bigarren bertsioa: nola esaten da beherakoa Baigorri? Non jaio zen Frida Kahlo artista? Bertsotan fin ibiltzen al zara? Familia eta lagun giroan benetako mihiluzea zarela frogatzeko galdera berriei erantzun beharko diezu.

ARGIA JOLASAK-ek eta EiTBk elkarlanean ateratako jokoak lehenengo bertsioaren funtzionamendu bera du: Brok kamaleoia dagoen lekuan, partaideek peoi bana jarri beharko dute eta probak gaindituz mihian aurrera egitea izango da helburua, helmugan dagoen zakutxoak bertan sartu nahi den saria jokalarien esku geratzen da— lortu arte. Azken bertsioak ordea, ibilbideko proba eta galderak aldatu ditu, edukiak gaurkotuz eta berrituz. Esaterako, *Potokumeak* ataleko bertsioak Zarauzko Lizardi Sariaren historian kantatutakoak dira oraingoan, Zarauzko Turismo Bulegoak utzita.

✓ **Mahai jolasa:** Mihiluze.

✓ **Adina:** 8 urtetik gora.

✓ **Edukia:**

Potokumeak (85 txartel)

Seikia (50 txartel)

Eroglifikoak (85 txartel)

Esamesak (85 txartel)

Tribuaren berbak (85 txartel)

Erantzuna emanda (56 txartel)

Zer da zer? (50 txartel)

✓ **Prezioa:** 35 euro. ARGIAko harpidedunentzat %15eko deskontua.

✓ **Eskaerak:** 943 37 15 45;
www.argia.com/mihiluze,
denda@argia.com.

Bi proba berri

Halaber, telebista saioan bezala, bi atal gehiago ditu mahai-jolasak. Batetik, *Bixkor-bixkor* desagertu eta horren ordez *Erantzuna emanda* gehitu zaio. Sei erantzun emanda, galdera bakoitzari dagokion erantzuna asmatzea da xedea, denbora bukatu baino lehen ahalik eta galdera gehien erantzunez —sei galdera gehienez—. Adibidez, Madonna, Shakira, Jennifer Lopez, Rihanna, Kylie Minogue eta Beyonce abeslarien artean, noren izenak adierazten du arabieraz “graziaz betea”? Edota nor jaio zen Barbados uharteetan?

Bestetik, *Seikiak* izeneko atalean ere sei galdera asmatu behar dira: erantzun guztiek sei hizki dituzte, eta gurutzegramak osatzen dute. Hots, komeni da erantzunak asmatu ahala arkatzarekin idazten joatea, asmatutako hitzen hizkiak lagungarriak baitira hurrengoan osaketan. Zein da neguan beste jantzien gainetik jartzen den jantzia? Eta piraten helburua? Aleazio baten urre proportzioa neurtzeko unitatea? Halako itaunak aurkituko dituzu.

Gainontzeko probak, *Potokumeak*, *Eroglifikoak*, *Esamesak*, *Tribuaren berbak* eta *Zer da zer?* ezagunak dituzu jada, aurreko bertsioetik edo telebista saiotik. Sakelako mezuak osatzen, bertsioetako puntuak asmatzen edota hizkuntzarekin jolasten duzun trebezia erakutsi beharko duzu, beste behin.

Brok kamaleoiaren tankerako mihia atera eta ekin hizkuntzari ahalik eta zuku gehien ateratzea. Zakua zurea izango da! ■

Zenbat dakizu geografiaz?

? Ba al dakizu non dagoen Bandar Seri Bagawan?

? Midi de Bigorre kokatzeko gai al zara?

? Valentzia edo Valencia?

? Non dago Beijing?

GEOGRAFIA APITU

24,95 €

PC-MAC CD-ROM

www.elhuyar.org/geografia

- Tokien kokapena.
- Nola idatzi behar diren.
- Euskal Herriko mapa fisiko eta politikoak.
- Munduko kontinenteak, Espainia, Frantzia...
- Mendiak, ibaiak, estatuak, hiriburuak...

ELHUYAR
geografia

Imajina ezazu Lehendakaria (I)

Benetan berdin zait Francisco, Patxi ala Hussein deitzea gure hurrengo Lehendakaria –“gure” diot, Juanjo, nahiz, ez den benetan EAEko periferian bizi garena, baina, zer demonio, nireago dut Lehendakariaren figura Errepublika frantseseko Presidentearena baino eta mentalki bederen beti bozkatzan dut EAEn ere–.

Berdin zait bere jaioterria, berdin ere bere erlijioa, bost axola zein arrazakoa den eta gauza bera gustu musikalei dagokienean ala bere joera sexualei. Ez ordea *euskaldun* izaera. Lehendakarigaiak euskalduna izan behar du, hitzaren zentzu lehenean, hau da, euskara hitz egin behar du. Eta ondo –gaztelera jakin behar duen moduan–. Hortik behera Patxi bat ez zait inoiz Patxi 2.0 irudituko, baizik eta Patxi 0.2. Penatu nau, bidenabar, zure *lovestory* birtualaren amaierak, Katixa. Udazken euritsu hauek ez dute ezer onik ekartzen...

Nolako Lehendakaria behar genuke guk Obama efektu bat sortzeko? Horra nire buruari –eta zuei bioi– egiten diodan galdera. Inoren baitan zentralismo edo periferismo susmorik sortuko ez lukeen hautagaiak, Obama lez, erresuminik gabea izan beharko luke batez ere. Hots, aurretik baztertuta geratzen dira presondegian egonda-koak edo hurbilekoren bat izan duten guztiak, torturatuak, atentatuz hildakoen ahaideak, bahituak eta beren hurbilekoak, diskriminazio linguistikoen biktimak, karlistaden edo gerla zibilaren oroitzapen mingarria duten familietakoak...

Onena, beraz, etorkin iritsi berri bat litzateke, aukeran urrutitik etorria –zeren, hurbilegiko herrietan gehiegi ezagutzen dute gure arazoa eta aurreiritzia izan dezakete– baina ez hispanoamerikako herri batetik, noski. Asiar bat, demagun. Horrek duen

Mr. Apalategi

Olasagarre

Agirre

abantailatarik bat da asiarrek erraz ikasten dituztela hizkuntzak eta otzan-otzan egokitu ohi direla dauden tokiko lege eta ohituretara. Kontuz, halere, ez luke Asiako herri-inperio batetik etorri beharko –honek identifikazioa sor baitetzake hemengo zentralistekiko–, ezta, jakina, herri menperatu batetik –euskaldunekiko identifikazioa ziurra baitlitzate-

ke orduan–. Herri ertain eta demokratiko batetik etorri behar luke beraz. Demagun...

Benoa, utz dezagun alde batera demokratikotasunaren irizpidea edo har dezagun zurruntasunik gabe, bestela ez dugu ezer aurkituko. Ea orain. Malasia izan liteke aukera polita. Formalki demokratikoa da, geopolitikoki nahiko autonomia inguruko potentzia handiekiko, eta bai etnikoki bai erlijio aldetik anitza. Bestalde, ze kasualitate, ongi etorria, nazio malasiarraren definizio plurietniko baterantz bideratu da azken urteotan –oztopo zenbaitekin, hori bai– hango politika. Asiarren merkatarisena eta lanerako presdisposizioa gustatuko litzaeke hemengo bando bietako gorbata-dunei, eta gorbata-gabe guztien anti-konformismo egarria asetzearren emakumezko bat ekarriko genuke, musulmana baina laikotasunaren aldekoa.

“Euskaying, euskayang” izango litzateke bere hauteskunde kanpainaren lelo bateratzailea eta denoi batera lan egitea proposatuko liguke helburu berarekin: euskal gatazkaren inguruko *merchandising* eraginkor bezain emankorra antolatzea, kontuan iza-

nik hori dela nazioarteko merkatuari begira gure produkturik originalena. Euskara denok ikastea eta erabiltzea makro enpresa turistiko honen arrakastaren baldintza ezinbestekoa litzatekeenez, euskalgintza despolitizaturik geratuko litzateke, baina ez horregatik ahuldurik.

Zuen txanda orain, Juanjo eta Katixa. ■

Patxi bat ez zait inoiz Patxi 2.0 irudituko
baizik eta Patxi 0.2. Penatu nau, bidenabar,
zure *lovestory* birtualaren amaierak, Katixa.

Udazken euritsu hauek ez dute
ezer onik ekartzen...

"zein litzateke espainiar Obama?"

Hasteko,
Bipartidismoa
ez da
Bera:

PSOE
ez da
DEMOKRATA
...

eta
PP...
KONTRA
REPUBLIKANOA!

Nire arbasoena ez den hizkuntza hau

Nire arbasoena ez den hizkuntza hau maite dut. Nire jaioterriaren hizkuntza delako. Nireak eta bost kostata neureganatu behar izan dudalako, amaren kolkotik urrun. Hizkuntzak eta hitzak maite ditudalako.

“Aizu, andrea!”. Txamarra bat, euritako bi, karpeta, kirol-motxila eta afarirako eta biharramuneko erosketak gainean neramatzala entzun nuen oihua. Biratu nintzen: “Aizu, andrea!”. Bai, niri ari zitzaidan. Hogeit urte inguruko kankailu bat: “Bai?” erantzun nion eta hurbildu egin zitzaidan handikotea: “Fluping-txetxerrep elizondo...”. Hasi nintzen, bada, hurbil genuen elizaren ondo seinalatzen, baina berak kasurik ez, han zirauen bere hitzaldia botatzen arnasarik gabe gelditu zen arte. Orduan kokotsa dar-dar zuela konturatu nintzen. Lurrean utzi nuen nire zama: “Ea, mutil, lasai, zein da arazoa?”. Ondoren jasan nuen hitz-uholde hartatik *kontroldekalidad* eta *karpinterialmetrika* bakarrik ulertu nuen. *Kutsidazu* herriko biztanle sentitu nintzen neure herrian, Rosa Martín baino, Juan Martín berria.

Baina bera zen begiak gori-gori zituen. Luzaroan egon ginen berbetan. Berbetan edo, batuaz ni eta bizkaiera nafartu urduri-

DANI BLANCO

tsuan bera. Horrela jakin nuen Elorriokoa zela, baina sei urte lehenago, ama hil zitzaionean, Elizondora joan zela aita eta amonarekin bizitzera. Trapagaraneko enpresa batetan ziharduela lanbide heziketako praktikak egiten. Eguerdian lantokitik ateratakotan, gerriko poltsa ez zeukala konturatu eta komisaldegira abiatu zen salaketa jartzera.

Orduak zeramatzan Barakaldoko kaletarrei arazoa azaldu guran. Etxeraino iristeko metroko biletea eta autobus bi hartu behar

zituela, guztira hogeita hiru euro. Egunero etortzen zela eta hurrengo egunean itzuliko zidala. Konponbide erraza zuela iruditu zitzaidan: berrogei euro luzatu nizkion eta paper ziztrin batean mugikorreko zenbakiak trukatu genituen. Pozaren pozaz hartu zuen dirua eta kokotsa behingoz geldituta, nire jatortasuna gorai-patu nahi izan zuen: “Laostia da, hau maketoz beteta dau, eske kasuripez, kasuripez ez dostie eñ. Errespetu pixkat, pixkat xikiera!”

Etxera abiatu nintzen eta bide ertzean topatu nituen errumaniarrei ez nien sosik ere eman. Ez dakit zergatik. Igaro dira asteak eta ez dut gazte haren deirik jaso. Zerbait gertatuko zitzaion, seguru, laster deituko dit. Ez dut uste bere berba jan duenik. Euskaraz aritu ginen. ■

« Igaro dira asteak eta ez dut gazte

haren deirik jaso. Zerbait gertatuko

zitzaion, seguru, laster deituko dit.

Ez dut uste bere berba jan duenik.

Euskaraz aritu ginen

TXANDAN

Andoni Mujika

Identitatea elementu askok osatzen dute eta nahiko pertsonala da. Baina guztien arteak bakarra lehenesten da apur bat beti. Lehenengo abertzalea edo ezkerrekoa? Zein da izena eta zein deitua?

Historian zehar, sustraiko aldaketak formulatu dituzten pentsaerak ekarri dituzte aurrerabide esanguratsuenak. Komunean izan dutena: aldaketa sakona mahai-gaineratzea, indarrean zegoenari *bordagoa* jotzea, eta badirudi, musaren une hori oso gustuko dugula. Erligioak, herri-identitateak eta iraultzak izan dira proposamen horien konprezioak. Izugarritzko karga identitariodunak hiruak. Hiruak izan dute jen-

Izena eta deiturak

darte zabala abiarazteko adinako bulkada, onerako zein txarrerako. Eta aurrerago,

horien bertsio berri eta epelagoek gutxi ekarri izan dute. Nortasun sendoek beste dohain bat ere badaukate; aldi berean dira etorkizunerako ipar eta presentarako jokamolde.

Baina batez ere une klabeetan da inportantea identitatearen zerrendaren ordena. Ariketa proposatuko dizut, zeure buruari eta inguruari pasatzeko. Ordena itzazu hitzok batetik hamarrera —ea etorkizuna asmatzen laguntzen dizuten—: ni, aberria, immigrazioa, emakumea, ezkerria, ongizatea, ekologia, planeta, kristautasuna, Athletica. ■

Gotzon Barandiaran Arteaga

IDAZLEA

Ahotsenea

Xabier Gantzarainek zuzen zioen agerkari honetan egindako oraintsuko elkarrizketan. Durangoko Azoka helduko denean liburu zein diskoen edukiez baino Azokaren izaeraz, eraginaz, merkantilizazioaz egingo dugu berba.

Gogoeta horrek dindilizka utzitako hariari tiraka gabilta aspaldiko urteotan Azokara hurreratzen garen hamaika lagun. Durangoko Azoka salerosketarako gune izatera elbarritu dela, merkantilismo hutsera lerratu delako ez direla sortzaile andana Azokara egun bakarrerako baino ez bada hurreratu ere egiten, espainolezko eskaintza euskarazkoa baino zabalagoa dela, liburu zein diskoen aldean beste edozer salgai dela nagusi, saldu beharraren uztarripean lagun, bestsellerismoaren sindromeak erasanda dagoela gure nobelagintza eta beste hamaika baieztapen irakurri ditugu urteotan eztabaidarako foroe-tan, paper gainekoetan legez barra ondokoetan.

Negarrak ito orduko begiak xukatzeagaz batera, egitasmoa burutzea otu zaigu zoro batzuei: Ahotsenea. Sortzaileen gunea. Lantu, aihen, aieneetarako indarrak berbideraturik, euskaraz idazten eta musika egiten dugunok, liburu eta diskoen

INIGO AZKONA

industriari bere bidea egitea galarazi barik, Azoka liburuaren zein diskoen edukiez berba-trukerako gune ere izatea lortu behar dugula iruditzen zaigu. Euskaraz sortzen dugunok zer, zelan, zeri buruz, zertarako, noiz, norentzat proposatzen dugun konpartitzeko gune baten beharra dugula iruditzen zaigu, stand edo saltokien atzea baino zabalagoa, erosoagoa, erakargarriagoa izango dena.

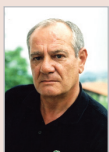
Ostera, berbatrukea ez dugu sortzaileen artera mugatu gura ez bada entzule-irakurleen esan beharrekora. Azokara doanak, liburuak eta diskoak erosteaz gain, liburu eta disko horiek egin dituztenekin harremanetan egoteko abagunea izan beharko luketela uste dugu, sinadura eskatzea baino haragokoa bezain hurbilekoa.

Abagunea gaur egun Azoka aterpetzen duen eraikinetik lekora eraiki beharko dugulakoa gaude, salerosketarako darabilgun Landakori belarra hondar bihurtu baitzaio zapaltzearen poderioz.

Gure aburuz, euskarazko sortzaileoi dagokigu Azokan gure arranak entzunaraztea, afixatarako ere ikusezin bihurtu gura ez badugu, bederen. www.ahotsenea.net. ■

HIRUKO TXIKIAN

Joxemari Ostolaza

Da Iparraldeko hiru probintzietako lehen Bertsulari Xapelketa. Orain azterketa ez dagokie bertsolariei soilik, hauek nahita ere ezingo dute burutik erraz kendu. Baina azterketa zorrotzena, antolatzaile izan den elkarteari tokatzen zaio, bi urte barne egin beharrekoak eskatzen baitu. Euskal Herrikoan parte hartze-ko eskubidea irabazi dutenek –Ametis, Sustrai, Miren, Maialen eta Odei– badute besteengandik bereizten dituen balio erantsi bat: Garazin eta Iruñean, Donostian eta Baionan, Gasteizen, Bilbon eta Maulen etxekoak direla. Euskal Herrian, edonon, inork ez ditu ezber-

Bukatu

dintzat hartuko, euskaraz daramaten munduaz gain, bi erdarena ere bereak baitituzte, inon ere arrotz ez sentitzeko aukera ematen diena. Txikien abantailak, berenaz harago handienena ere beharrezkoa dutenena. Hegoaldean nekez aurkitu daiteke Iparraldekoen erdara bere duen jende multzorik. Dagoeneko, Hegoaldeko euskaldun gazteak erosoago mugituko dira Londresen eta gaelikorik gabeko Belfasten Parisen baino, Euskadi eta Nafarroako Ikastolen estrategiari zor. Madrilen bikain. Eta Euskal Herriko Bertsulari Txapelketan eremu nazionalari legokiokeen gairik balego, gorago aipatu bertsolariak nabarmenduko lirateke. ■

Goizeko zortzietan

I

Bi mila ta zortziko
azaroko hila;
hots egin didazue
azaldu nadila...
Pluma eta tintero,
teklatu ta sila,
aldi bat egingo det
gai berrien bila.

NAGORE LEGARRETA

IV

Eskubitik barrena
betiko listua!
Besteak atzerako
argia piztua...
lehen korapilo zena
orain kibiztua;
zeinek konponduko du
hemengo kristua!

II

Errimak nahi nituen
itsatsi katean,
bizitza eta xarma
ez doaz batean.
Bizilaguna nola
etxeko atean,
ideia loratu zait
Nazional 1ean.

VII

Nor berearen faltak
ohi gaitu izutu;
berdin digu atasko,
obra nahiz inbutu.
Bi aukera ditugu,
bi argi izkutu:
asfaltoa zabaldu
edo gu istutu.

V

Ataskoak irensten
du mantso ta isil,
besterik ezin egin:
orduak bertan hil.
Zortzi metro koadroan,
denak gaude bil-bil;
lau buru, zortzi hanka
ta hamasei gurpil.

III

Abiatuta ezin
helmugara segi;
eguraldi gurea:
kazkabar ta ebi.
Ordizian labaindu
badira bi elbi...
goizeko zortzietan
Gipuzkoa geldí.

VI

Alegia ez bosna,
ez launa ez bina...
hemen pertsonak daude
autoak adina.
Eta gogoan hartu
biharko imajina:
armiarma sare bat
asfaltoz egina.

DOINUA: "Amerikara noa".

erdiko kaiera

Psilocybe Enea

Musikaren plazer etxea

Iragan urriaren 4an Hondarribian proiektu berria jarri zen abian: Psilocybe Enea. Musikaren prozesu guztiak bere baitan biltzen dituen etxea da, bertan entseatu, grabatu eta zuzenekoak eskaintzeko aukera baitago. Musikazaleok, sartu barrura!

Testua eta argazkiak:

LANDER MUÑAGORRI

“P” ARROSA BATEK EGITEN DIO harrera bisitariari. Jende askoren nahasmena sortu du letrak. “Iparraldeko jendea etorri izan da hona, galdetuz ea diskoteka non dagoen, baina ni ziur nago batek baino gehiagok

putetxe batekin nahastu duela etxe hau” dio Anjel Etxebestek; besteak beste Lif eta Zura taldeetako partaidea da, eta orain bakarlari bidea hartu du. Egia esateko, edonor nahasteko aproposa da Psilocybe

Enea; kanpotik beltza, goitik behera, eta aipatutako letra arrosa, Psilocybe elkartearen kolore bereizgarria. Baina behin barrura sartuz gero, putetxea beste zer-bait bilakatzen da; musikaren tenplu bat, hala esaterik bada. Putetxearen gisan, bisitaria hona plazer bila etorriko da, musikak sortuko dion plazer horren bila.

Psilocybe ez baita edonolako elkarte, ez. Hondarribiako musika taldeak elkartzen dituen elkarte da: 1992an entseatzeko lokalen beharrak elkartu zituen, eta hamasei urte beranduago, hori baino askoz gehiago lortu dute. Egun daukaten eraikinaren antzeko ezer ez dago Euskal Herrian; bertan daukate edozein musika taldek amestu dezakeen guztia. Entseatzeko lokalak, kontzertu aretoa, grabazio estudioa eta irratia. Dena Udalak ordainduta, eta kudeaketa musikarien esku. Askok galdetuko duzue ea nola demontre lortu duten hau guztia...

Udalari ateratako etekina

1992an hainbat musika talde elkartu ziren, Udalari euren aldarrikapenak helarazteko. 1993ko abenduan, Udalaren Saindua etxean kontzertuak eskaintzen hasi ziren, eta bi urte geroago lortu zituzten eskatzen ari ziren entseatzeko lokalak; baina 1996an Saindua itxi, eta Hondarribian kontzertuak eskaintzeko tokirik gabe geratu ziren. Ordutik 2003ra arte, diru laguntzarik gabe ibili ziren. “Hartan kultur zinegotzia zena, oraingo alkate Aitor Kerejeta zen”. Urri hasieran Psilocybe Enearen inaugurazio ekitaldiak izan zirenean “sormena eta gaiteria sustatu beharra” azpimarratu zuela oroitzen du Anjel Etxebestek. Elkarteak

Anjel Etxebeste Psilocybe elkartearen kidea. Atzean, arrosa koloreko horma. Ez dago dudarik, Psilocybe Enean gaude.

sortu zenetik, Udalarekin eta erakundeekin harremanetan esperientzia handia lortu dute, eta horren fruitua da egun lortu duten erakina.

“2001ean, Udalak esan zigun entsegu lokalak utzi behar genituela, etxe honetan bertan makroproiektu bat egiteko asmoa baitzeukaten”; proiektu hori kultur etxe handi bat eraikitzea zen, Hondarribiako kultur elkarte guztiak bilduko zituen: “baina azkenean eskuetatik joan zitzairen, eta ez zen egin”. Psilocybe bakoitzak gazteek euren txanda zela ikusi zuten; “aspalditik geneuzkan ideiekin joan ginen eurengana, lokalen beste aldea aprobetxatze aldera, urte luzetan hutsik baitzeuden; era honetan, herrian zegoen gabezia kulturala estaltzeko balio izan zien gure proiektuak” azaldu digu Etxebestek. Hala ere, hutsune hori beteko ez dutela ere jakin badaki, “herri batek ez baititu kontzertuak baka-

Txapela

buruan
ta ibili munduan

Narrika, 18. Donostia

telf. 943428299 www.txapelaburuan.com

rrik behar”, gazteen alor bat bakarrik hartzen baitu bere baitan Psilocybe Eneako egitasmo honek.

Era honetako eraikinarekin, Hondarribiako panorama musikalak bultzadaxoa jasoko du, lokal hauetan entseatzen ari diren taldeak motibatu egiten direlako kontzertuak eskaintzeko leku bat daukatela jakitean. Hau horrela izaki, esker hitzak ere baditu Etxebestek Udalarentzat; ez da gutxiagoko, Hondarribiako Udalak orotara 620.000 euroko inbertsioa egin baitu, Psilocybe Enea errealitate bilakatu dadin. “Badakigu zer nolako zortea daukagun, baina gure elkarteak Udalarekin badaramatza 15-16 urte elkarlanean, eta beti erakutsi dugu seriotasuna eta jarraipena; horrek ziur aski eragina izango zuen Udala gutaz fidatu baita azken finean”.

Bidearen erdia

Baina oraindik zailena egiteke dago; halako azpiegitura lortzea zaila izan bazen, orain horri guztiari behar bezalako erabilpena ematea ez da lan xamurra izango. Horretarako, Psilocybe-ko partaideak lan taldetan banatu dira, egin beharrekoak behar bezala egiteko; “irradi lan taldea irratsaioa egiteaz arduratzen da, programaziokoak kontzertuen kartela osatzeaz, diseinukoak webgune eta kartelak egiteaz, mantenukoak apurtzen den oro konpontzeaz, soinu teknikariak grabazioak egin eta kontzertuetako soinua orekatzeaz, eta administraziokoak idazkari lanak egiten dituzte”. Oraingoz partaide gehienak musikariak diren arren, bestelako jendeari ere ireki nahi dizkiote etxeko ateak; “erakusketak, bideo emanaldiak eta askoz gehiagorako baliabideak baditugu, hortaz gogoia duen edonori irekita gaude, musikaren inguruan

Eraikin honen antzeko ezer ez dago Euskal Herrian. Edozein musika taldek amestu dezakeen guztia dago bertan: entseatzeko lokalak, kontzertu aretoa, grabazio estudioa eta irrateria. Udalak ordaindua dena, baina musikariek kudeatua

izan edo ez”. Irratia ere hor dagoela gogorazi du Etxebestek nahi duen ororentzat. Hasieran Antxeta irratiarekin (89.7 eta 90.5 Irun, Hendaia, Behobia eta Hondarribian) hasi ziren lanean, eurentzako saio bat eginenez, eta orain beraien irratsaioa izango dute Psilocybekoek. “Antxetakoek, elkarlanean, eskaini digute gure programazioa euren uhinetatik ematea; horretaz gain, Internetetik ere emititu ahal izango dugu”. Azaroaren 1ean hasi ziren www.psilocybe-nea.com webgunean musika emititzen.

Baina musikariak ez diren pertsonak “putetxe” honetara hurbil daitezzen saiatzen badira ere, aurkakoa gertatzen da musika taldeekin. Musikaren plazer-

etxean sartzeko itxaronzerrenda daukate musikariek; “noizbehinka jotzen ari ez diren taldeen errepasoa egiten dugu, eta euren ordua libre uztera gonbidatzen ditugu; jende berria sartzen saiatzen gara, betiere daukagun muga fisikoa onartuta”. Hiru entsegu lokal daukate, eta hamabost musika talderentzako lekua. Baina burdel honetan sartzeko bete beharreko baldintza batzuk badaude “hasieratik

ikusi baikenuen sekulako eskaria zegoela lokaletan entseatzeko”. Horregatik taldea Hondarribiako izan beharko da, kideen %50a gutxienez; horretaz gain, oinarrizko materiala edukitzea eskatzen dute.

Psilocybe ireki denetik bi hilabete eskas igaro dira, eta dagoeneko kontzertu interesgarriak eskaini eta programatu dituzte. Hurrengo asteetarako kartelak ezagutu nahi izanez gero, www.psilocybe-nea.com webgunean egin ahal izango da. Baina etxe hau ez da kontzertuetarako soilik ireki, sartu eta murgildu musikaren plazerean. ■

Mikeletegi pasealekua 53 • DONOSTIA
943308220 • www.arbelaitz.com

Arbelaitz Jatetxea

Liburuak

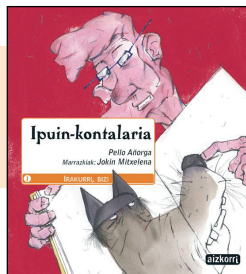
KRITIKA

Ipuin-kontalaria

Pello Añorga; Jokin Mitxelena (irudiak).
Aizkorri argitaletxea, "Irakurri, bizi" bilduma.
5 urtetik aurrera. 36 orrialde. 6 euro.

Haur eta gazte literatura

Mann López Gaseni

Baten prezioan, hamaika istorio

OSO ZAILA DA hain orrialde gutxitan halako konplexutasun narratiboa topatzea. Hala ere, Pello Añorga *Ipuin-kontalaria* honetan saiatu da, eta emaitza dotorea lortu du haur txikiaren ulermenaren kalterik gabe.

Funtsean, *Ipuin-kontalaria* metanarrazioa da, ume-talde baten aurrea ipuin bat kontatzera doan kontalariaren jardunaren deskribapena, narrazio baten kontakizuna. Baina nobedadea da metafikzio horren narrazioa ez datorkigula bere lanari buruz gogoeta egiten duen narratzaile batengandik, kontaketaaren lekukoa den ume batengandik baizik. Lekuko hori ume-talde osoaren ordezkari den "gu" baten bidez mintzatzen da, objektibotasun handiz mintzatu ere.

Eta, gure begien aurrean, txinatar kutxen jolasa zabaltzen da. Kutxarik handiena, noski, eskuartearen dugun liburua da; horren barruan istorio nagusia dago: ipuin-kontalariaren saioaren narrazioa; horren barruan dagoen hurrengo kutxa ez da metaforikoa, benetakoa baizik: "ipuin-kontalariak kontatzeko erabiltzen duen kutxa, dena hitzez, letrez eta zirriborro hornitua"; bertatik aterako du kontalariak hurrengo "kutxa", urrezko liburu bat; horren barruan, berriz, ipuin-kontalariak kontatuko dituen bigarren mailako istorioak.

Eta, kutxa guztiak zabaldu diren gisa berean, itxi egingo dira geroxeago; denak, bat izan ezik: "Ate zuri-beltza itxi, urrezko liburu itxi, kutxa dena itxi, eta esan digu Ipuin-kontalariak gure begiei begiratu, leihoak izango balira bezala: -Itxiak ala irekiak? -Eta guk erantzun: -Irekiak. -Eta Ipuin-kontalariak gaineratu digu: -Zuen begiak leiho irekiak. Eta kutxa hartu, eta ipuina bukatu". Horrelaxe ixten da, Ipuin-kontalariaren ipuina ez ezik, haur lekukoaren narrazioa ere.

Ipuin-kontalaria liburua ipuinak ahoz zein idatziz kontatzearen ofizioa oso ondo ezagutzen duen egile baten ohiko baliabideez beterik dago: entzule/irakurleen arreta bereganatzeko formula errimatu ugari -batzuk besteak baino lortuagoak-, interpretazio anitzak izan ditzaketen figurak, ustekabearen erabilera, irakurle txikiarentzat (Txanogorritxo) edo kozkorragoarentzat (urrezko giltza) identifikagarriak diren testuarterotasun-jolasak, eta lanean hasi zenetik gaur egun arte defenditu duen umeak inozoak ez direlako premisa garrantzitsuari erantzuten dioten metaforak, kasu honetan munduari zabaldutako atek eta leihoak.

Gainera, idazlearen eta irudigilearen arteko kimika onak ez du hutsik egin: Mitxelenaren irudiak maila bikainekoak dira, eta testuarekin batera batasun biribila osatzen dute.

Inkisizioaren ankerkeriaren historia

Gaiak argitaletxearen Oinarrizko Liburutegia saileko azken nobedadeak Inkisizioa du hizpide. 1233an sortua, sei mendez heresia jazarri zuen muturreko instituzio katoliko horrek. Liburuaren egileek azpimarratu dutenez, erlijio-, politika- eta pentsamendu-polizia izan zen Inkisizioa; izua, fanatismoa eta

ankerkeria baliatu zituen gutxiengoak zapaltzeko, hala nola, euskaldunak eta Amerikako indiarrak. Ez horiek bakarrik orde: Baldotarrak, kataroak, tenplarioak, juduak, protestanteak, sorginak, musulmanak... denek izan zuten Gaztelako Errege Katolikoek sortutako erakundearen ezpata lepoan. **I**

Inkisizioa heresiaren kontra.
Alizia Stürzte / Koldo Ortega.
Gaiak.
164 orrialde.
19 euro.

Trapu Zaharra antzerki taldeak 25 urte

Erraz esaten da, mende laurden. 25 urte bete zituen 2007an Trapu Zaharra antzerki konpainiak eta ospatzeko liburua argitaratu du Artezblai. Hainbat pertsonaren artean osatu dute taldearen ibilbidea laburbiltzen duen lan hau: Carlos Gil, Miguel Muñoz, Tomas Ibáñez, Jorge Sáenz, Jesús Angel Aparicio... Gainera, konpainiaren antzezlan garrantzitsuenen argazkiak publikatu dituzte liburuekin batera, baita Santi Ugalde aktoreari egindako elkarrizketa ere. Liburuak ez du falta prentsan agertutako artikuluen bilduma. Apurtzai-

leak, kale kalekoak, aurrerantzean ere zeresana emango dute, ziur. **I**

Trapu Zaharra: 25 años haciendo la calle.
Batzuen artean.
Artezblai.
123 orrialde. 20 euro.

Santurtin aaroaren 29 an

Euskaraz egindako ikuskarien maratona. Gure unibertsoaren kultur festa

12:

ordua ikuskaria

lekua

9:30etan JAIAREN HASIERA
BIGEko eta Udaleko informazioa.
Ikastetxeen esperientziak.
Euskal Pilota Herriz Herri erakusketa.

PARKEAN

10:00etan UMEENTZAKO JARDUERAK
Puzgarriak (4-8 urte)
EL TALLER DE GEPPETTO:
"4 joku 4 kontinente" ludoteka *
GIDARI: Umeentzako tailerrak

J. J. MENDIZABAL PLAZAN

KARPAN

11:00etan HERRI KIROLAK ETA MUSIKA
Udal Musika Banda
eta Erraldoien Udal Konpartsa

KALEZ KALE

Puzgarriak (8-12 urte)
KIROLGETAN
(herri kirol parte hartzaileak)*

PARKEAN

12:00etan HITZALDI-PROIEKZIOA
ENEKO & MIYUKI:
Hegoamerika tandemean

KRESALA ARETOAN

12:00etan BERTSOAK
Santurtziko eskoletako
ikasleen bertso saioa

KARPAN

12:30etan KANTUKETAN
BENTA ZAHARREKO
MUTIKO ALAIK: kalejira kantuan

KALEZ KALE

13:00etan MAGIA
MARSEL MAGOA

KARPAN

17:00etan UMEENTZAKO IKUSKIZUNA
KANPANOLUE: umeentzako berbena

KARPAN

18:00etan KALE ANTZERKIA
TEATRO TRAPERO DEL RÍO: "Salam"

KALEZ KALE

19:00etan ERROMERIA
AIKO TALDEA

KARPAN

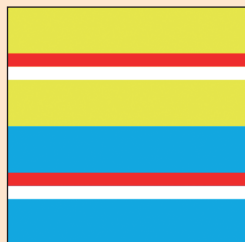
www.12ordu.org

*Euria bada, aterpean egingo dira
Garraiobide publikoak erabili

*Eskolan, etxean, lagunekin, jolasean... euskaraz!
Euskara denona eta denontzat.*

Diskoak

IKER BARANDIARAN

Gora Japon.
Gora Japon.
Bidehuts.
Iraupena: 22'07".

Eguzki jaioberrian adina erritmo, eta ikuspegi zabala

AZAL OSO KOLORETSUKO digipackean bilduta dator nonbait Japonia gogoan daukan talde berezi hau, Bilbo aldeko Jon eta Miriamek bestelako kiderik gabe osatzen dutena. Gure artean ezohikoa den formazioa –gitarra eta bateria– hartuta, inkontzienteki White Stripesen erreferentzia etortzen da gogora, baina talde hau ez da horrelakoa. Kantu pare baten Jon Spencer Blues Explosion edota Boss Hogg senitartekoen espiritua

gogora ekarri badidate ere –hori bai, gordintasuna kontrolatuta– askoz harago doaz. Erritmo tribalak, ukitu jazzeroak, funkya, Akauzazteren hastapenetako oihartzuna duten tronpeta esperimentalak, post-rock giroak, elektronika, ragga eta reggaetonarekin ausartu dira. Honako lana Bonberenean grabatu dute, Karlos Osinagarekin, hiru egunetan, ia zuzenean. Taldearen izaerarekin bat datorren jarrera, inondik ere.

Miriam eta Jon - Gora Japon

«Erritmoa asko interesatzen zaigu eta reggaetonak oso erritmo polita du»

"This place is not for me". Zuen burua hemengo eszenan ez duzue kokatzen?

Ez gara sentitzen hemengo eta inongo eszenatik kanpo. Are gehiago, esaterako, Arto Artian kolektiboarekin harremana dugu, eta talde eta bakarlari elektronikoak, musika esperimentala egiten dutenak eta beste asko daude. Dudarik gabe, Gora

Japon da kolektibo horretako talderik komertzialena. Inprobisazioan sinesten duzue? Eman dituzue inoiz antzeko bi kontzertu?

Egia esanda, nahi baino gutxiago inprobisatzen dugu. Inprobisatzeko, norberarengan eta zurekin inprobisatzen duenarengan konfiantza asko behar da, baita momentuan irteten dena onartzeko gaitasuna ere. Gero, ikusleak ere hor daude: aspertzen ari dira, egiten ari

garena ondo dago? Horrekin guztiarekin toreatu behar da. Baina, dudarik gabe, interesatzen zaigun kontua da.

Instrumentu gehienak zuzenean eta toma bakarrean grabatu dituzue. Zenbat eta buelta gehiago eman, hainbat eta txarrago? Freskotasuna ezinbestekoa al da?

Bai, hala egin genuen. Zuzenekoetan eginda genituen abesti gehienak eta hala egin nahi genituen. Batzuetan buelta asko emanda gau-

zak –eta norbera– apur bat kargatu egiten dira. Guretzat oso garrantzitsuak dira freskotasuna eta lehenengotasunak; berriztatzeak edota aldatzeak leku berriak ezagutzera ematen gaitu.

Giroekin asko jolasten duzue. Giroak gailu izan baino gehiago, askotan helburu dira?

Gure ustez giroak hitzak bezain garrantzitsuak izan daitez-

ke, edo melodiaren adinakoak. Kantu Berbera giro baterantz edo beste baterantz joaten zaigu egunaren arabera.

Askok reggaetona kritikatzan duten honetan, zuek aldarrikatu egiten duzue...

Bai. Erritmoa asko interesatzen zaigu eta reggaetonak oso erritmo polita du. Estiloak nahastea ere gus-tatzen zaigu eta jende desberdinarekin kolaboratzea. Ez dugu rockeko betiko erritmora mugatu nahi. ■

argia

Gainera ARGIAren harpidedunek
egunero egingo ditugun zozketetan
zuzenean hartuko duzue parte.

Ez galdu aukera!

Etor zaitez abenduaren **5etik 8ra Durangoko Azokara.**
Horma oso bat dugu zure iritziarekin betetzeko

ARGIA
ASTEKARIA ETA
ASKOZ ERE
gehiago

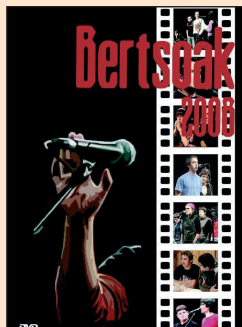
AMABOIA Iker ANDER Iosune
Esti Iraitz Marian
Sergio Txentxo Egoitz
Maider
Ainara Maite

ZU
ERE, HARPIDEDUN BAT
BAINO ASKOZ ERE
gehiago

Ezpalak

JON TORNER

2008ko bertsorik onenak plazaratu ditu Bertsoa.com-ek

BERTSOA.COM webgunean ehundik gora saio saseratu ditu aurten Jexux Mari Irazuk. Grabaketa horietatik 40 bertsoaldi aukeratu eta *Bertsoak 2008* DVD bikoitzean bildu dituzte Bertsoa.com-ek eta Lanku enpresak. 210 bertso jaso dituzte orotara. Aurrera begira, urtero DVD bat plazaratzeko asmoa agertu dute. Aurtengoa Bizkaiko Bertsolari Txapelketan, Durangoko Azokan eta www.lanku.com webgunean eskura daiteke, 10 euroren truke.

Euskal diasporaren atari berria

EUSKAL DIASPORARI buruzko atari berria sortu dute Uruguai, Argentina, Ipar Amerika, Venezuela eta Espainiako euskal etheen federazioek: www.euskaletxeak.net. Euskal etheen arteko harremanak sendotzeaz gain, Eusko Jaurlaritzarekin administrazio tramiteak egiteko aukera emango du. Atariak software librea du oinarritzat. Erbesteko argazki, dokumentu eta testigantzak bildu dituzte, besteak beste.

Buber sarien 6. edizioa abian da

EUSKAL HERRIKO enpresa eta norbanakoen webguneak aurkez daitezke Buber Sarien 6. ediziora (<http://buber.internetuskadi.org/web>). Zortzi maila daude guztira, eta horietako bakoitzean zein webgune gustuko duten adieraziko dute Internautek. Beraiek erabakiko dute finalera zeintzuk pasako diren, eta irabazleak epaimahai batek hautatuko ditu. Webguneak aurkezteko epea abenduaren 3an amaituko da.

'Kutxidazu bidea, Ixabel' filmak jaso du pelikula onenaren saria Hizkuntza Minorizatuaren Zinemaldi Europarraren II. Jaialdian. Husum hirian (Alemania) egin da jaialdia.

Mikel Sotok hemezortzi idazleren ipuinak bildu ditu *Haginetako mina* liburuan (Txalaparta). Euskal Herriko gatazkari hainbat ikuspuntutik heldu diote Anjel Lertxundi, Mikel Albisu, Edorta Jimenez, Inazio Mujika Iraola, Patxi Zubizarreta, Pablo Sastre, Luis Fernandez, Jose Luis Otamendi, Xabier Montoia, Jokin Muñoz, Lander Garro, Eider Rodriguez, Xabier Mendiguren, Iban Zaldia, Jon Alonso, Harkaitz Cano, Karnele Jaio eta Joseba Sarrionandiak.

Keu Agirretxea gitarraistak bakarkako lehenengo diskoa plazaratu du: *Une akustikoak* (Gaztelupeko Hotsak). Zizurkilen aurkeztuko du zuzenean, hilaren 28an.

• **Cesar Antonio Molina Espainiako Kultura ministroak *Público* egunkarian:** «Euren produktuak doan banatu nahi dituztenen aurka ez daukat ezer. Baina kontutan izan behar da software zein kultur produktuen garapenak sorkuntza, ekoizpen eta banaketa gastuak dituela. Horretan dabilzanek bizimodua ateratzeko gainontzekook adina eskubide dute (...) P2P-a legala da, eta aplikazio ugari dituen tresna oso erabilgarria. Baina ez da onargarria babestutako produktuak legez kontra eta masiboki jaistea, kultur industria kaltetu eta lanpostuak deuseztatzen direlako».

• **Iñaki Mendizabal idazleak *Deian*:** «Inoiz baino gehiago irakurtzen da, hori bai, derrigorrez, ikastetxean. Lortu behar dena da gazteak liluratzea, liburu erakargarriak eginez, irakasle trebatu eta zaletuen bitartez, programa bereziak bultzatuz...».

Atxaspi hotela

Bittiria kalea 24 • 31770 LESAKA
Tel.: 948 637 536 • www.atxaspi.com

Abarrak

MIKEL ASURMENDI

Fundamentalismoak eta gezurrak bizi gaituzte

Body of lies. Zuzendaria: Ridley Scott.

Aktoreak: Leonardo DiCaprio, Russell Crowe, Mark Strong, G. Farahani, Oscar Isaac. AEB. 128 minutu.

IRAILAREN 11ko atentatuek mundua aldatu zuten. XX. mendeko erdialdean jaiotakoek irudimenean eraiki genuen “2000. urtea” ez da fikzioa jada. Teknogieki fantastikoa bezain lazgarria bihurtu dute mundua. Zinema gertakari nahiz baliabide berriei hornitzen da.

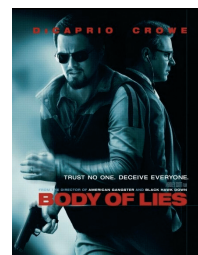
Body of lies filmaren funtsa Mendebalde aurreratutako eta Ekialde Ertaineko zibilizazioen talka da. Lurtrorok –AEBetakoak, noski– aspaldi iritsi ginen ilargira. Ez genituen alferrik sateliteak eta bideokamerak espazioan eskegi, mundua kontrolatzeko.

Gerraren testuingurua eta geopolitika aldatu dira arras. Gerraren oinarria zimendatzen dugun jendartea XXI. mendeko kultura fantastiko sofistikatuaz “elikatzen” garen bitartean, Erdi Aroko sinestetatik “edaten” segitzen dute beste aldeko osteek. Zibilizazioen arteko aldeak eta tupustarriak izugarriak dira.

Historia luzea mundutarrona. Milaka gerrari ekin diegu. Gerra protagonistak eta jokamoldeak berak dira haatik. Espioiak eta gezurrak behar ditu gerrak. Espioia eta gezurtia hitz sinonimoak dira gerratean.

Ridley Scott-en filmeko protagonistek osatzen dituzten sareak gezurrez bilbatzen dira. Gezurrak iraupen laburra du ordea. Gezurrean bilbatutako sarea osatu orduko desegiten da. Alabaina, gerrak iraunen badu sarea berrosatzen segitu beharra dago.

Aretotik atera eta Barack Obamarekin gogoratu nintzen, baita demokraziaren fundamentalista George Bush gezurtiarekin ere: “AEBetako presidente berriak zaila du gero gezurrean eraikitako gerra-amarauna desmuntatzea”. Fundamentalismoak bizi gaituela pentsatu nuen. Pentsa, Mayor Orejak –jo dezagun hemen bera dela Bush– ETak sekula santan gezurrik esaten ez duela sinetsarazi digunerako!

azaroaren 30ean

Markina-Xemein

Frontoian, 17:30ean

Bizkaiko bertsolari txapelketa 2008

Onintza Enbeita

Arkaitz Estiballes

Eneko Abasolo

Miren Amuriza

Joseba Artza

Jabier Olibares

Gaijartzailea:
Leire Bilbao

www.botasarean.biz

Ihesi

ENEKO SALABERRIA

Euskal Herria ezagutuz: **Hondarribia-Getaria (Gipuzkoa)**

Kresalean hegaldiak

Euskal kostaldeak bi munduren arteko muga ezartzen du; gazi eta bustia batetik, idor eta aldakorra bestetik. Gipuzkoako erdi eta ekialdean, denboran galduriko lerroa ezagutzeko aitzakia itsas hegaztiak izan dira oraingoan. Haiek behatzeko lekurik aproposenak lurmuturrak izanik, saltoka ibili gara Hondarribia, Donostia eta Getaria artean.

Gure abiapuntua Hondarribia da. Aisialdirako erabiltzen diren ontzien tarteak azken urteotan asko emendatu bada ere, herri arrantzaleen kutsua nabaria da herrian. Arrantzaleen joan-etorrien lekukoa den itsasargia Jaizkibel mendia magalean dago, eta haren azpiko aldean gure lehendabiziko geldilekua, Higer lurmuturra. Bertatik GR 11 ibilbidea abiatzen da, Pirinioen hegoaldeko isuritik Girotako (Katalunia) Creus lurmutu-

rreraino doana, alegia. Itsasargiraino heltzeko, herritik abiatzen den errepidea erabili dezakegu.

Behin itsasargian, Higer lurmuturreraino jaisteko hainbat bidexka zabaltzen dira. Ikuspegiak hunkigarriak dira guztiz, itsasoaren indarra bihotzeraino sentitu baitaiteke. Lurmuturra kirtena izaki, itsas hegaztien babesleku bilakatzen da, eta haren inguruak hainbat espezieen bazkaleku. Prismatiko eta gida-liburu soil baten laguntzarekin, gure

kostaldean ugarienak diren espezieak ikusi eta identifikatzeko ez dugu inolako arazorik izango. Hala, urtaroaren arabera zanga (*Morus bassanus*) gazte, heldugabe edo helduak ikusteko aukera izango dugu.

Uliako labarrak

Mendebalderantz jarraituz, hurrengo geltokia topatuko dugu, Uli mendia. Donostia eta Pasaia arteko inguruak edertasun handia gordezten du, eta uharte antzeko oasizat

ENEKO SALABERRIA

Higer lurmuturra, Hondarribian, itsas hegaztientzat babesleku aparta da. Bertan aurkitu daitekeen espezierik ugarienetakoa zanga da, aurreko orrialdeko eta azpiko argazkietan ageri dena.

har daiteke. Mendebaldean Donostia, hegoaldean errepide-sareak, ekialdean Pasaia eta iparrean itsasoia. Aukera ugari eskaintzen ditu Uliak mendiak, bai basoan barrena ibilaldi lasaiak egiteko bai itsasertzeko bideak erabiltzeko labarren bortizkeriaz gozatzeko. Itsas hegaz-

tien arrastoaren atzetik gabiltzaneko gero, iparreko bideak hautatuko ditugu, eta hala itsaslabarrak nola harriz mugaturiko senaiak bidaide izango ditugu.

Badira bi espezie itxuraz nahiko antzekoak, eta biak bereizteko arreta handia behar da. Biak dira zuri-belatzak eta isats laburrekoak, hego estuak dituzte eta hegaldi azkarrak egiteko gai dira: pottorroa (*Alca torda*) eta martina (*Uria aalge*). Uliako leku lasairen batean jarrita, haien mugimendu bitxiak liluratu gaitzaten utz dezakegu, eta gida-liburuaren argibideak

jarraituta bi espezie “biki” horien arteko bereizketa egiten saiatu.

Sartalderako bidean, Igeldo-Mendizorrotz mendia atzean utzi ondoren, Orio eta Zarautz zeharkatuko ditugu, Getariara iristeko. Juan Sebastian Elkano marinel handiaren jaioterriko portutik bertatik San Anton lurmuturrerako bidea hartuko dugu. Lurmutur honen itxura berezia izanagatik, Getariako arratoia goitizenez ezaguna da. Kondaira bitxi baten arabera, muinoa Keta ize-neko mutiko baten gorputza da. Antza, beragatik borrokatzen zuten emakumeen liskarrak ezin zituen jasan eta zeruari eskatu zion harri bilaka zezan. Esan eta egin. Gerora Ketaren magalean sorturiko herriak Getaria izena hartu zuen. Hau da, Keta-harria. Hori kondaira da noski, ondo jakina baita herriaren izena latinezko *cetaria*-tik –hala esaten zitzaizen erromatarren kontserba fabrikei– datorrela.

San Anton lurmuturra ere nahiko egokia da itsas hegaztien behaketarako. Izan ere, oso metodologia zehatzean oinarritutako behaketak egiten dira hileko lehenengo larunbatetan, hartara aproposak diren zenbait lurmuturretan, eta horietako bat San Anton da, dagoeneko aipatu dugun Higerrekin eta Matxitxakorekin (Bermeo, Bizkaia) batera.

San Antonen, hainbat gabai espezieren (*Puffinus mauretanicus*, *Puffinus puffinus*...) hegaldiak erraztasun handiz ikusteko aukera eskaintzen du lekuak. Zortea edukiz gero, ez da zaila hegazti behaketan adituak diren lagunekin topo egitea, bisitari askoz ere zuku gehiago ateraz. ■

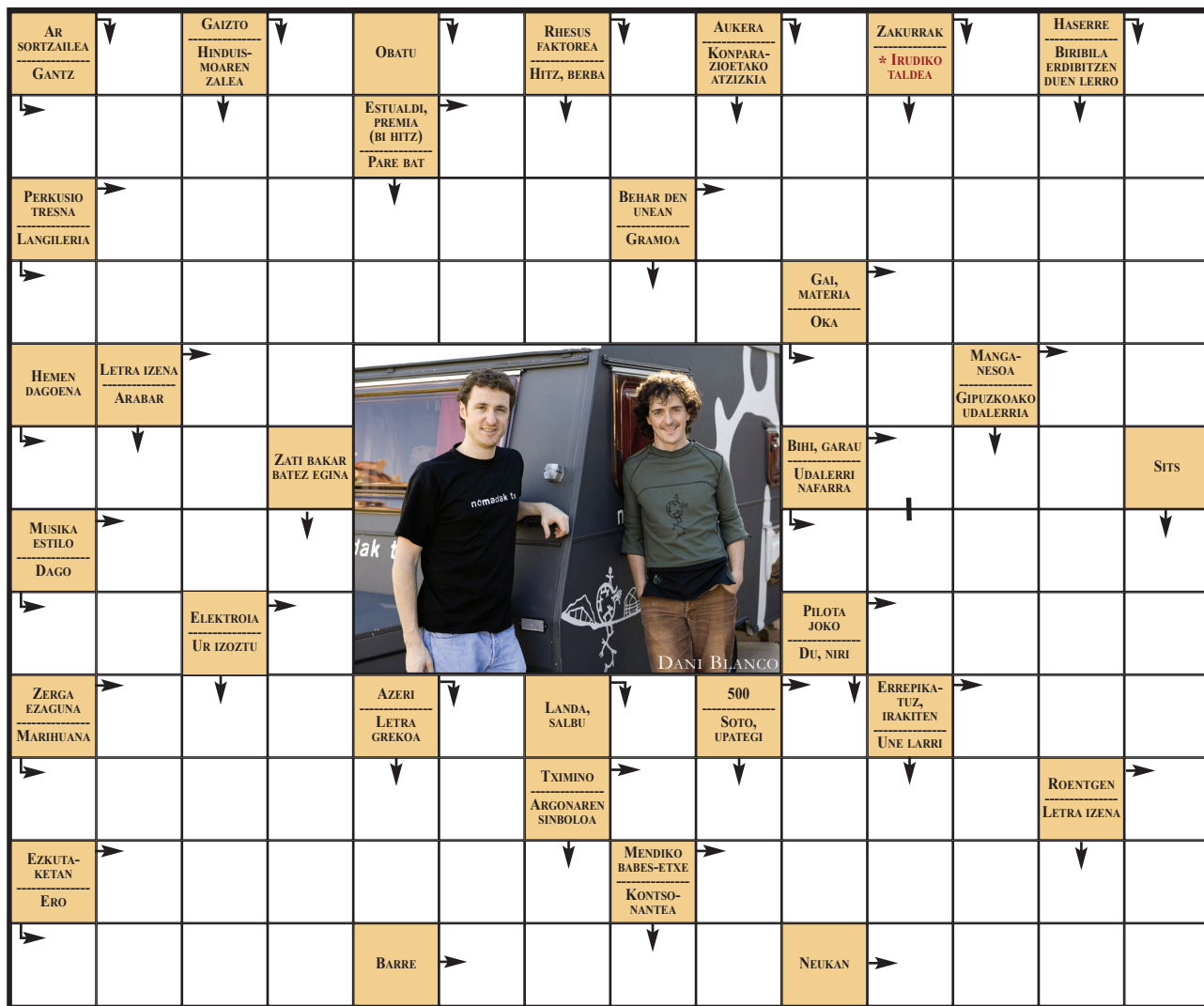
**gure
artean
euskaraz**

**BFA
DFB**
Bizkaiko Foru Aldundia
Diputación Foral de Bizkaia

Denbora-pasak

ANA ZAMBRANO

Hitz gezidunak

Kike Amonarriren umorea

Igogailuan

Bi lagun sartu dira igogailura eta atek itxi orduko, usain nazkagarria sumatu du bietako batek:

- Aizu! Barkatu, baina... zuk ez zenuen puzkarrik botako?
- galdetu dio besteari.
- Zuk bota al duzu? –erantzun dio hark zirt-zart.
- Ez, nik ez.

– Orduan, zertarako galde-tzen duzu?

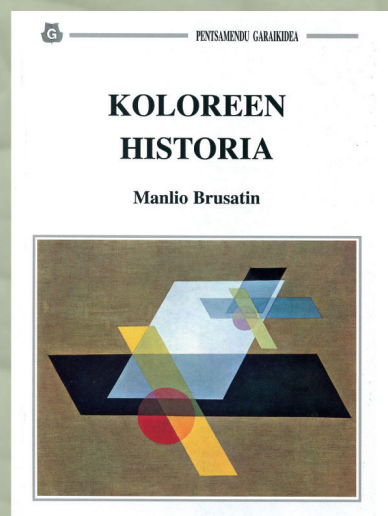
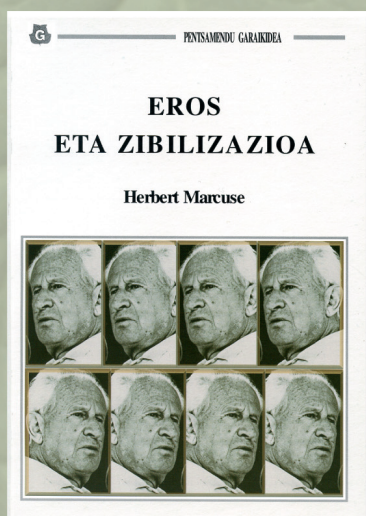
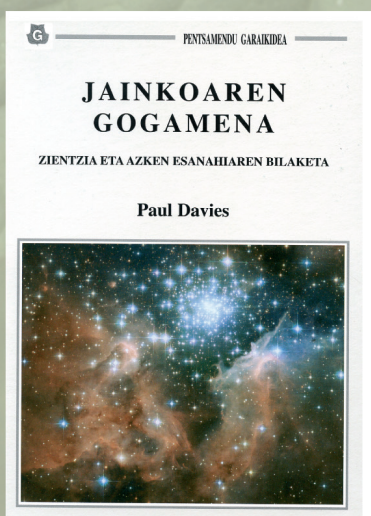
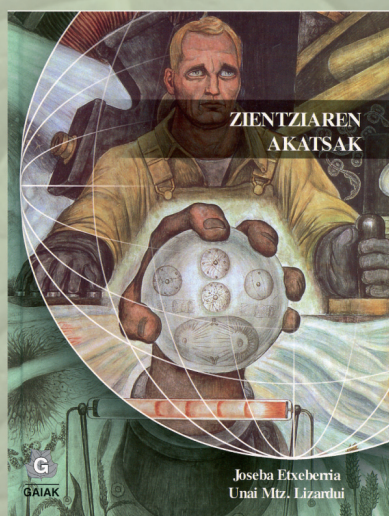
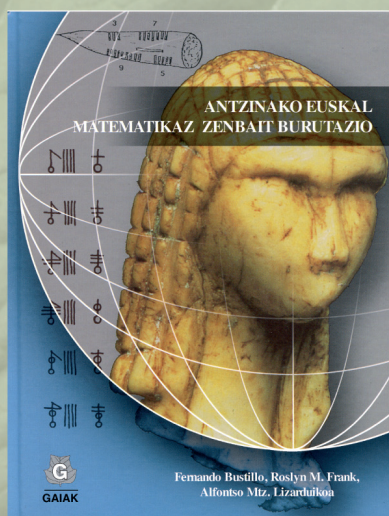
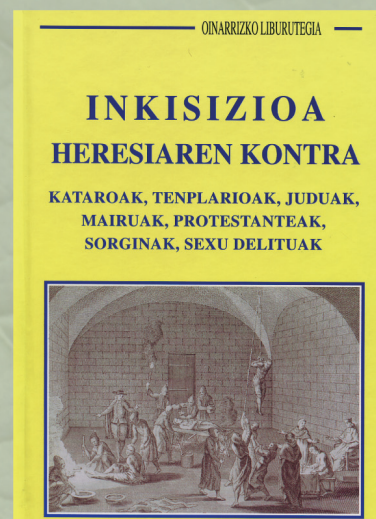
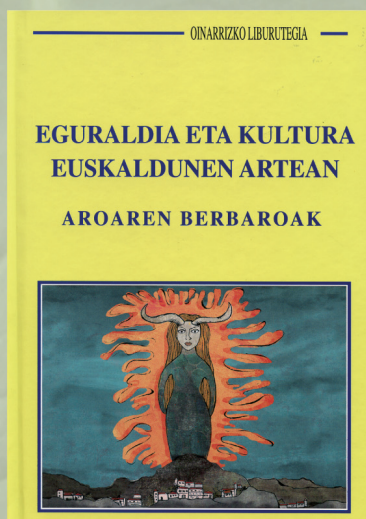
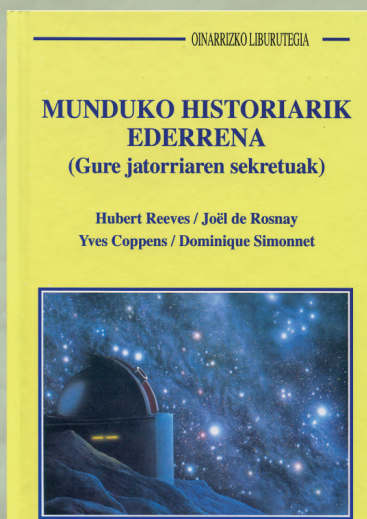
Oihuak

Dentistak, oihuka hasi den bezeroari:

- Baina zer ari zara oihuka? Oraindik ez naiz hagina ateratzen hasi eta!
- Baina nire hanka zapaltzen ari zara!

Soluzioa

M	O	D	U	Z	I	N			
O	R	A	R	A	I	Z			
E	A	R	G	A	R	A			
R	H	A	G	O					
O	B	E	A	L	E				
D	O	B	A	L	E				
A	I	H	O						
Z	I	T	I	N	G	I			
L	A	N	G	I					
H	A	U							
D	A	R	A	P	E				
B	E	Z							
K	A	L	A	M	U				
K	U	K	U	K	A				
Z	O	R	O						

GAIK
ARGITALDARIA

**Durangoko azokan
zain gaituzue!!!**

Tel. / Faxe 943 47 13 04
jiak@facilnet.es • www.gaiak.net

Zientzia eta teknologia

JOXERRA AIZPURUA

Zertan da ozono zuloa aurten?

AZKEN URTEOTAN legez, ozono mailaren eboluzioaren inguruko datuak ematera gatozkizue oraingo honetan ere. Ozono mailaren beherakada poloetan antzeman zuten orain 25 urte, Hego Poloan batez ere. Baina beherakada ez da urte osoan gertatzen, hemisferio horretako negutik udaberrira igarotzean baizik, hau da, abuztutik azarora bitartean.

Joan den hamarkadan oso ezkor agertu ziren zientzialariak, baina gauden hamarkada honetan ozono beherakadak ez du gora egin eta badirudi beheranzko joera ere baduela.

Gizakia bizi den lekuetan ez dira ia nabaritzen poloetan gertatzen diren ozonoaren gorabeherak, baina orain hamar edo hamabost urte, Txileko hegoaldean asko igo zen animalia itsu kopurua, eta ziurtzat jo ez badaiteke ere, Hego Poloan ozonoa gutxitzeari egotzi zitzaion; gogoratu beharra dago ozonoak eguzkitik datozkigun izpi ultramore kaltegarrietatik babesten gaituela eta beraz, hura gabe ez litzatekeela posible egun ezagutzen dugun bizia.

Eta 2008an zer gertatu da? Ondoko hiru ezaugarri aipa ditzakegu: batetik ozono urritasuna inoiz baino beranduago hasi zen, ia irailean. Bestetik, datuak 2007koak baino okerragoak izan dira, baina ez askoz okerragoak, eta azkenik, joan den hamarkadako kopuru kezkagarrietara ez da ailegatu. Beraz, aurten ere baikor jarrai dezakegu. Datorren urtera arte!

Desagertzeko zorian da lau ugaztunetik bat

130 HERRIALDEAKO 1.800 zientzialari baino gehiagok ugaztunen egoera eta osasunari buruz inoiz egindako azterketa sakonena burutu dute. Eta emaitzak larriak izan dira.

Azterketaren arabera, mundu osoan zenbatuta dauden 5.487 ugaztun espezieetatik, gutxienez 1.141 desagertzen ari diren ararian daude, hau da, %25 inguru. 1500. urtetik gaurdaino, dagoeneko, 76 espezie desagertu direla kontuan hartu behar da; bestalde, ez da datu nahikorik bildu beste 83 espezieez, eta ondorioz ez dakigu mehatxatuta dauden ala ez. Egoera horren erantzukizuna habitat galerari, gehiegizko ustiapenari, kutsadurari eta beroketa globalari egotzi zaie.

Hori da egoera-txostenak dioena. Orain dator zailena, hots: zer egin horren aurrean?

Panda hartza, desagertzeko arrisku handia duen ugaztun espezieetako bat.

Abioien zarata moteltzeko sistema berria

Hegazkinek egiten duten zarata moteltzeko ohiko sistemak soinuaren frekuentzien kontrolean oinarritzen dira, eta egia esan ez dira nahi bezain eraginkorrak. Baina AEBetako ikerlari batzuk beste sistema bat garatzen ari dira, abaraska formadun egiturak erabiliz. Momentuz oso emaitza onak lortu dituzte: abioien zarata %30eraino gutxitu liteke honela. <http://ttiki.com/1394> <http://ttiki.com/1395>

Uretako marraskiloak nola mugitzen diren ulertu dute

Marraskiloek ur gainean mugitzeko duten era beti izan da misterioa zientzialarientzat. Orain ordea, gehiago dakigu haien "sekretuaz": marraskiloak askatzen duen lerdeak ahalbidetzen dio mugitzea. Aurkikuntzak lagundu egin diezaguke ur gaineko propulzio sistema hobek sortzen. <http://ttiki.com/1396>

Homo erectus umeek buru handia zuten

Estatubatuar ikerlari talde bat, inoiz aurkitu den *homo erectus* eme baten hezurdurik osoena aztertu eta gero, haien umeek uste baino garezur handiagoa, eta beraz, adimen handiagoa zutela konturatu da. Ikerlariak behatu ahal izan dutenez, *homo erectus* emeen pelbisak aukera ematen zien garun handidun umeak edukitzeko. <http://ttiki.com/1399>

ideia batetik errealitatera

web garapenak

multimedia

aholkularitza

edukiak

iametza
interaktiboa
www.iametza.com
T.943 37 67 16

Landareak

JAKOBA ERREKONDO

Lokia sartzeko. Aranondo japoniarra (*Prunus cerasifera*) zahartu da, Donostian, makina bat juntadizo eta otorduri abaro emanaz. Parrila eta mahaia-
ren artean dago, patxadatsu asko! Baina mahaikoek ezin natural egon, nola hala mundura lotu behar, baldinbaitere! Argia, ordenadorea, telebista... aranondo-
pera ekarri behar. Arbolaren abaroa nahikoa mundu ez, nonbait... Lokia arbolapean gauza bat da, eta lokia haren lepoan lotzea ondo bestelakoa. Lasaixea-
go utzita ere ez du ez alde egingo! Nagusiari jarriko nioke nik... Zuhaitzaren azalaren barruko aldean dabil izerdia gora eta behera. Argazkikoa bezala estu-
tuz gero ez da behar bezala ibiliko eta izerdi faltan, goiko adaburuak gose ederra igarriko du. Erabat ihartzearaino agian...

30

Azken aldi honetan, landare eta animalia guztiok egiten dugun gauza berbera egiteagatik, landare txar, maltzur, inbaditzaile... denetik deitu zaio panpa-lezka edo panpa-belarrari (*Cortaderia selloana*). Bere espeziea zabaltzeko borrokan iaioa da, haziak haizeak 30 kilometrora eraman ditzen prestatzen ditu.

Giroa erroiztuz gero

AURTEN Pelestrina sekula ezagutu gabeko urriko hosto gorritzea ikustera eraman duen eguraldiak gobernatu du gorritze horixe bera. Ederra eta eskuzabala doan udazken giroak, jeneralean, goi eta mendietan erakusten ditu Oriako Aginagan omendu berria duten Alejandro Tapia margolaria-
ren paletako kolore biziak. Aurten ondroso hedatu ditu beheko bailaretan barrena, kresalak utzitako gatz pinportekin hostajea erriko ispiluan apain-
tzen duten basoetaraino.

Erretiroa hartzen ari diren hosto eta orrien ospakizuneko kolore besta eguraldiaren esku dago; tenperaturak behera, eguna moztu eta argia murriztu, neguteari buru egiteko jakien bil-
tegia lepo eta berokien tarratak osatu behar ditu zuhaitzak. Horixe da udazken kolorea. Kolore horien aurtengo aparteko suaren zergatia egural-
diaren aparteko koska izan da; tenperaturak, erroiztu eta bat-batean jauzi galanta egin du, itsumustuan udako giro gozoetatik neguko fres-
kuretaraz; argiak antzerako beherakada izan du, lipar bakar bateko tarterik gabe egun eguzkitsue-
tatik euriteetako zeharo goibelestarakoa. Koska honek daramatza koloreak itulan. Temperatura eta argiaren jaitsiera pixkanakakoa bada, hostoen kolorearen aldaketa ere halakoxea izango da. Jai-
tsiera hori tupustekoa bada, ezustean harrapatu-
ko ditu zuhaitzak eta denek batera margotu beharko dute paisaia.

Zuhaitz jende batek horia eta laruaren urretik jotzen du. Kolore hori hostoan izaten da urte osoan, berdeak azpian, hankapean harrapatua ordea. Hotzak eta argi-peituak hostoa berdetzen duen klorofilaren ekoizpena eteten duenean aire azalduko dira hori-aireak. Karotenoak dira horiz-
tatze horren arduradunak eta lizar, pago, urki, ezki, makal, zurzuri, astigar gutxi batzuk, gaztainondo, tulipero, sasi-akazia, platano, xarma, hurritz, sahats, zumar, zume, eta abar margotu dituzte.

Beste zuhaitz jende gartsuago batek gorrirako joera du, astigar gehienak, lertxuna, likidanbarra, haritzen aldra (kanduduna eta kandugabea, ametz arrunta eta ilaunduna, nortekoa edo ameri-
karra, erkametz...), gereziandoa eta sagarron-
doa tartean. Karoteno horiztatzailea urte osoan hostoan bada, hostoak gorritzen dituen antozia-
nina udazkenean sortuko du landareak. Antozia-
nina horixe bera da marrubiak, aranak edota sagarrak (Pelestrinaren marrak tartean) gorritzen dituenak.

Denboraren makina

NAGORE IRAZUSTABARRENA

Real Unionen beste garaipenak

IRUN, 1902. Irun Football Club izeneko taldea sortu zen. Inguruko talderik goiztiarrenetakoa izan zen, batetik, Frantzian futbola mugaz hegoaldera baino lehenago sartu zelako eta, bestetik, marinel ingelesen kirol berria ekarri zutelako. 1907an taldeak izen berria hartu zuen: Irun Sporting Club. Baina urtebete geroago, 1908an, taldea zatitu egin zen eta Irungo Racing Club sortu. Bi taldeen arteko lehia gogorra izan zen ordutik aurrera, talde bateko zein besteko zaleen artean liskarrak izateraino.

Sporting Club izan zen Espainiako Txapelketan parte hartzen lehena, 1912an, baina ez zuen bide luzea egin. Hurrengo urtean Racingen txanda iritsi zen. F.C. Bartzelonaren aurkako finalaurrekoan arbitroak sei gol balio gabe utzi zituen, baina azkenean irundarrek 1-0 irabazi zuten. Finalean, Athleticeen aurka, bina berdindu zuten

Irungo futbol taldeak garaipen handia lortu berri du Real Madrilen aurka, baina ez da lehenengoa, ezta gutxiago ere.

luzapena eta gero. Berdinketa hausteko norgehiagoka biharamunean jokatu zuten, 1913ko martxoaren 23an, eta irundarren gol bakarrak lehen Errege Kopa eman zien.

Garaipen handia irundar guztiek ospatu zuten, baita Sportingeko zaleek ere eta, horrenbestez, bi taldeak batzeko hazia erein zuten. Batasuna 1915eko maiatzaren 9an gauzatu zen eta talde berriaren izena ere batasun hartatik etorri zen: Real Union Club. Aurrerantzean, zaleak bat eginda, Erreala izango zen arerioa. Eta lehen asaltua behintzat irundarrentzat izan zen: 6-1 irabazi zioten Errealari izen berriko klubaren lehen partiduan.

1918an, Iparraldeko Txapelketa irabazi eta Espainiako Txapelketarako txartela lortu zuen. O'Donell estadioko finalean Real Madrili 2-0 irabazi eta Errege Kopa bigarren bezala joan zen mugako hirira. 1922an madrildarrek berriro mendean hartu zituzten, baina finalean Bartzelonaren aurka galdu zuten. 1924ko finalean osteria ere Real Madril zeukaten parez pare, Atotxako finalean. Gol bakarrari esker irundarrek hirugarren kopa eraman zuten etxera. Eta 1927ko finalean Getxoko Arenas mendean hartuta irabazi zuten laugarrena, finalaurrekoan berriz madrildarren borroka izan eta gero.

1928an, Espainiako Liga Txapelketa sortzeaz bat, Real Unionen gainberrak hasi zen. Futbola profesionalizatuz joan zen eta pixkanaka, jokalaririk irundarrek hiri handietako talde dirudunagoetara joan ziren. 1931-32 denboraldian bigarren mailara jaitsi eta taldeak, orain arte, ez du lehen mailara itzultzea lortu.

Baina Espainiako Errege Kopako palmares historikoan lehen hamarren artean dago oraindik. Eta garai bateko balentriak egiteko gai dela erakutsi berri du.

Arrastoak

Ramses II.aren burua

TEL BASTA aztarnategian, Kairotik 80 kilometrora, egiptoar arkeologoek faraoi baten granitozko burua topatu dute. Hasierako azterketen arabera, estatua Ramses II.a faraoiarena izan daiteke. Egiptoko Antzinako Objektuen Kontseilu Goreneko idazkari nagusi Zahi Hawassen arabera, estatuaren gainerako zatiak laster aurki ditzakete. Baina ez hori bakarrik: Tell Bastan burutzen ari diren indusketan Ramses II.ak eraikitako tenplu bikaina aurkituko dutela uste dute.

Izan ere, Tel Basta —antzina Bubastis hiria zena— Niloren deltako aztarnategi nagusietakoa da. Bastet katu itxurako jainkosaren hiria zen Bubastis, eta Ramses II.aren garaian, XIX. dinastian, loraldia izan zuen. Horregatik uste dute arkeologoek aurkitu berri duten buru itzela icebergaren tontorra baino ez dela.

Jesus Egiguren

«Espainiako Gobernua ez da kutxazain automatiko bat»

Zestoa (Aizarna), 1954. Zuzenbidean doktorea. PSE-EEko presidentea. *El arreglo vasco* liburua kaleratu du berriki. Liburuaren harian –zati hau argia.com-en dago– mintzatu gara hasieran, azkeneko bake eta normalizazio prozesuaz ondoren eta EAEko datozen hauteskundeez amaieran. Bere hitzetan Patxi Lopez da aldaketa ekar dezakeen lehendakariyai bakarra.

“Disgustu izugarria hartu nuen, prozesua benetakoa zela pentsatu nuelako. Epe luzeko prozesua ikusi nuen, baina sortuz joango ziren oztopoak gainditzeko bitartekoak sendoak zirela uste nuen” esan digu Jesus Egigurenek azken bake prozesuaz. Baita hauxe gehitu ere: “ETAk ez badauka borroka armatua uzteko erabakia bene-benetan barneratuta, ezartzen diren bitarteko guztiak bigarren mailan geratuko dira beti. Metodologia egokia izanda ere, ez baldin badago biolentzia uzteko borondaterik, edozein prozesu behera etorriko da”.

Prozesua zapuztu bazen ere, zu zara prozesua esperientzia baikorra izan zela esaten duen bakarrenetakoa.

MIKEL ASURMENDI
Argazkiak: Jose Ramon Gomez

Bai, ezta? Espainia osoan finkatu den teoriaren arabera prozesua gaizki egin zen, emaitza txarrak izan dira azken finean. ETAk ere gauza bera dio: “Gobernuak ez zuen ezer egin, ez zen elkarrizketa seriorik egon”. Ni naiz prozesua positiboa izan zela dioen bakarra, edo horrela dirudi.

Zein da alde positiboa, bada?

Galdera hau segidan dator, noski. Gaiaz hitz egitea zaila da ordea, irris-takorra. Nik ez dut terrorismoaren mundua ez bere atzean dagoena eza-gutzen. Halere, Batasunak eta terro-

rismoaren mundua justifikatzen dutenek prozesuari hainbeste kritika egin dioten arren, beraiek ikusi zuten eta badakite prozesua benetakoa izan zela, eseri ziren aldean artean hitz egin zela. Hori berez positiboa da.

Loiolako elkarrizketez ari al zara?

Loiolako elkarrizketetan oso urruti iritsi zen. Eta nahiz azkenean akordiorik ez zen lortu, gai guztietaz hitz egin zen, eta gai guztientzako metodologia landu zen. Prozesuak balio izan zuen agertzeko posible dela elkarrizketaren bidez bakea eta normalizazio politikoa lortzea.

Loiolan jorratutako bidera itzuli behar-ko dela esan nahi duzu, nolabait.

Beno... Orain esan dudana behin edo bitan esan dut, baina inori ez zaio gustatu eta isildu naiz. Noski, politikan esaten diren gauza guztiak bezala, hauek ere hipotesiak dira. Dena dela ere, argi dago herri honek aldaketa behar duela. Euskadin 30 urtez politika, gobernu, arazo eta eztabaida berarekin segitzen dugu eta bestelako giro politikoa behar dugu. Bake eta aldaketa politikoaren artean harreman zuzena egon ez arren, horiek biak deslotu behar badira ere, logikoa da aldaketa behar dela esatea. Lehendakariak “Kontsultarekin bakea lortuko dugu” esaten du eta denak isiltzen dira. Guk ez diogu leporatzen terrorismoa erabiltzen ari dela politika egiteko, baina Alderdi Sozialistak esaten badu euskal politikan aldaketa behar dela katarsia izan dadin, eskandalu izugarria muntatzen dute.

Josu Urrutikoetxearekin batetik eta Arnaldo Otegiarekin bestetik izan zenituen harremanez idatzi zen prentsan. Zer geratu da esperientziatik? Horrelako harremanetan –eta politikan oro har– jendeak uste du hitz egi-

“ETak nahi duen unean elkarrizketak berriro ere bidera daitezkeela pentsatzen badu, oker dago”

ten delako konfiantza handia dagoela, baina ez da horrela izaten. Izugarriko deskonfiantzarekin hitz egiten da. Kasu hauetan pentsaera diferenteak dauzkagu eta esparru politiko ezberdinak ordezkatzeko ditugu. Beraz, haiek pentsatuko zuten ea nik nola engainatu nahiko nituen, eta nik gauza berdintsua pentsatzen nuen haietaz. Edonola ere, Urrutikoetxearen kasuan ez daukat ezer esateko. Otegi ahal zuen guztia egiten saiatu zela uste dut, baina azken erabakia ez zela bere esku egon.

“Ibarretxe Planaren aurrean, gauza batzuetan, hurbilago gaude Batasunetik EAJtik baino” esan zenuen duela lau urte ARGIAN.

Batasunaren ildo politikoa aldatu da harrezkero. Anoetako Proposamenen akordioak alderdien arteko elkarrizketen ondorioz etorri behar zuela zioen. ETak eta Gobernuak beraiena konponduko zutela. Batasunak ez du egun esaten orduan esan zuena edo ezin du esan.

ETak bere azken agirian Estatua berriz ere eseri beharko dela esan du.

Ez da jendea engainatzea komeni. Espainiako Gobernuak ez da kutzazain automatiko bat, Europa demokratikoko estatu bateko Gobernuak da. Erakunde armatu batek nahi duen unean su-etena hasi eta nahi duenean buka dezakeela, baita

“Hautatua ateratzeko, Ibarretxek EA, EB edo Aralarren laguntza beharko du, berriz ere gobernu frentista osatuz. Horren alternatiba beste gobernu frentista osatzea bada, ez du merezi”.

elkarrizketak berriro ere bidera daitezkeela pentsatzen badu, oker dago. Errealitatea hori baino askoz konplexuagoa da. Aukerak ez dira nolanahi sortzen eta lantzen. Hurrengo prozesua askoz zailagoa izango da ETarentzat, baldin badago, noski. Ni ez naiz jada gauza horietan sartuta. ETak su-etena puskatu zuenean ez zuen egin bi hilabete barru Gobernu berriro eseriko zela pentsatuz. Komeni da egi esatea.

(...)

Honelako gaiek luze jardutea eskatzen dute, luzeegia litzateke elkarrizketa hau. Gainera ezin da denetaz hitz egin. Alegia, inork ez dezala pentsa ETak su-etena puskatu zuela, esan den bezala, Nafarroari buruz sortu zen eztabaida zela-eta. Puskatu zuen bere kalkuluetan borroka armatuarekin jarraitzea zegoelako.

El arreglo vasco liburua aurkeztu duzu berriki. **Arreglo** forala aipatzen duzu. **EAJk egun sinesten ote du horretan?**

Une honetan ez dakit EAJk zer nahi duen. Batzuetan antzeko irtenbideak defendatzen ditu, Imazek nahiz Urkulluk Kontzertu Politikoa hitz egitean esaterako. Baina, funtsean, EAJren azken urteotako praktika politikoa ez da *arreglo* bilatzera zuzendua izan. Nazionalistek “indar metaketa bilatu behar dugu” diote, eta hori finean “gure tesia mundu guztiari inposatuko diogu” esatea da. EAJren jarrera eta ezker abertzalearen jarrera hori da, Lizarra-Garaziko Akordioan ageri dena. Baina Batasunak Anoetan egin zuen proposamena ez zen hori izan, proposamena *arreglo*arena izan zen.

Beste aldean, PPK ere horixe nahi du, espainolisten indar metaketa egitea beren eredia besteei inposatzeko. Jarrera horiek okerrak dira eta gainera alferrikakoak, herri honetan inork ez duelako nahiko indar bere eredia besteei ezartzeko. Une honetan alderdi bat baldin dago *arreglo*aren eta akordioaren alde PSE da. Bakarra. PSEri ez diozu entzungo PPrekin indar metaketa egin nahi duela abertzaleak garaitzeko.

Patxi Lopez lehendakari bada ez da PPren sostenguekin izango, orduan. Ez, inola ere. Hori orain gauden bezala segitzea litzateke edo antzeko

egoeran. Hautatua ateratzeko, Ibarretxek EA, EB edo Aralarren laguntza beharko du, berriz ere gobernu frentista osatuz. Horren alternatiba beste gobernu frentista osatzea bada, ez du merezi. PSEk irabazten badu, gobernu transbertsala bilatuko du, baina hipotesi horretan PPrekin gobernatzea baztertuta dago. Ni presidente naizen bitartean PSE ez da PPrekin gobernuan egongo, ezta Patxi Lopez idazkari nagusia dela ere. Eta hauek ez dira hitz hutsak. PSE Donostian Aralar eta EBrekin ari da gobernatzen, ez PPrekin. Gasteizen berriz Patxi Lazkoz EAJrekin ari da...

Alegia...

Argi dago. Alderdi Sozialista tokian tokiko gobernura heldu denean adostasunezko gobernuak osatu ditugu, transbertsalak. Badakit hau esatea arriskutsua dela eta batzuek gaizki interpretatuko dutela baina...

Esan, esan...

Aldaketa politikoa Euskadin izan dadin bakea lortzea oso inportantea da, beharrezkoa. Pauso inportantea litzateke bakea lortzea, PSE askoz indartsuagoa izango litzatekeelako Madrilen, Espainiako PSOEn. Ez da berdin Madrilerara joatea "Euskal Alderdi Sozialista gara eta hau egitea proposatzen dugu" esanez edo "Ni lehendakaria naiz, Euskadin gobernatzen ari gara eta hau egin nahi dugu" esatea. Patxi Lopez da aldaketa ekar dezakeen alternatiba bakarra.

Zer egiteko zehazki?

Ez dut horretan sakondu nahi, ezin dut, alde guztietatik gaizki interpretatuko dutelako.

Jesus Egiguren aliatuak bilatzen ari dela ulertu behar dugu?

Gobernuan egotea funtsezkoa dela esan nahi dut, denek errespetatzen zaituztelako, hemen eta Madrilen.

Jaurlaritza berrian Lopez lehendakari eta Ibarretxe lehendakariorde proposatzen duzu nolabait.

1968ko maiatzeko eslogan batek zioenez: "Izan errealista, eskatu ezinezkoa". Ez litzateke gaizki egongo, baina ez dut ikusten EAJ Patxi Lopez laguntzen. Oxala! Hala balitz ongi etorri. EAJren lehen arazoa zer nahi duen garbi jakitea da, barruan dituen krisiak konpondu behar ditu.

"Inork ez dezala pentsa ETAK su-etena puskatu zuela, esan den bezala, Nafarroaz sortu zen eztabaida zela-eta. Puskatu zuen bere kalkuluetan borroka armatuarekin jarraitzea zegoelako"

Alderdi Sozialistan ere ba omen daude bitasunak: Zapatero eta Egiguren batetik, Perez Rubalcaba eta Patxi Lopez bestetik.

Ez, inola ere. Nik Madrilen ez dut behin ere denbora larririk galdu. Politikak erakutsi didanez Madrilen kasu egitea nahi baduzu hemen zer bait lortuta joan behar duzu. Nik Madrilgo alderdikideekin oso gutxi hitz egin dut bake prozesuaz. Alegia, hemen ez badugu ezer arreglatu alferrikakoa da Madrilerara asmo onekin joatea. Zerbait inportanterik eraman gabe, ez

duzu gauza handirik balio. Madrilen gauza asko dute buruan eta Euskadi ez da munduaren zilborra. Nik prozesuaz oso gutxi hitz egin dut Zapaterorekin, oso gutxi. Gauzek ez dute batzuek uste bezala funtzionatzen.

EAJ eta EA ez dira elkarrekin EAEko hauteskundeetan aurkeztuko. Zer balorazio egiten duzu?

Inork ez duela Ibarretxerekin joan nahi. Eta nik pertsona bezala asko estimatzen dut Ibarretxe, baina bere politikarekin nire desadostasuna eza-guna da. Urkulluk berak ere beldur diola ematen du, beste hautagai eta proiektu bat nahiago litzukeela. EA joan zaie, EB eta Aralar beren alde-tik dabilta. Ibarretxek egin duen politikaren frakasoaren ondorio argia da. Ez dago batasunik ez politika partekaturik, gauza bat dute komunean, ezker abertzaleko botoak irabazi nahia. Dena den, EA eta EAJ bereiz joatea gauza ona da. Alderdi bakoitzak bere proiektua defendatu behar du. EAK ez du bere buruaz beste egingo. EAJrekin batera joanda ere ez du eserleku gehiago ez gutxiago aterako.

EA eta ezker abertzaleko indar politikoak batuko direla diote zenbaitek.

Ez dut egingarri ikusten. EAK asko hitz egiten du independentziaz baina EA eta ezker abertzalearen artean dagoen amildegia ezker abertzalea eta EAJren artean dagoen bera da. EAJ eta EA anakideak dira, ez bat ez bestea ez dira barrikadetan egon. Ulertzen dugu elkar, ezta? ■

www.argia.com

helbidean, elkarriketaren bertsio luzea.

25^{urte} **Errenteriako Udal Euskaltegia**

Zorionak

UDAL EUSKALTEGIA

Miguel Zabaleta 14, 20100 Errenteria

Telf. 943 44 96 80 euskaltegi@errenteria.net

ERRETERIAKO UDALA

Bermeotar gazteek orain gutxiago darabilte euskara

Hala ere, 1989tik honako datuei begiratuta, goranzkoa izan da joera, azken bost urteetan izan ezik. Bertakoek uste dute arazoa ez dela Bermeokoa bakarrik. Gazteak euskarara gehiago hurbiltzeko euskara bestelako eremuetan ere landu egin behar dela, alegia.

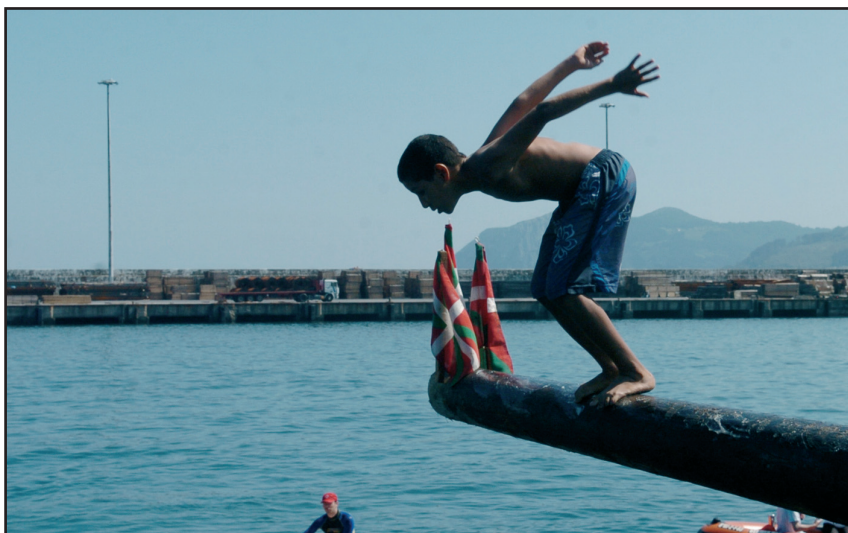
ONINTZA ENBEITA

Argazkia: L. J. / Argazki Press

ASKOTAN BEGIAREN ARABERA, datuak modu batera edo bestera irakurtzen dira. Bermeon (17.069 biztanleko Bizkaiko kostako herria), euskararen erabileraren kale neurketari dagokionez, datuak ez dira guztiz onak, baina guztiz txarrak ere ez. 1989an lehenengo kale neurketa egin zenetik hona, zenbaki guztiek egin dute gora, baina gazteen artean, 2001etik 2006ra behera egin du euskararen erabilerak. Maite Alvarez de Zarate Udaleko euskara teknikariaren arabera, “pozik egoteko motiboak badaude, baina lana non egin ere badago”.

Gazteek euskara gutxiago egitea ez da Bermeoko arazoa bakarrik. Horren errua gauza bat baino gehiagok dutelakoan dago Alvarez. “Aztertu behar dena da, gazteentzat zer dagoen euskaraz. Euskal Telebistan, esate baterako, zer dago nerabeentzat? Kultura eskaintza eta administraziozko zerbitzurik gehienak ez daude guztiz euskaratuta eta gainera, gazteek kanpoko gauza asko kontsumitzen dituzte. Euskal literaturan badago zer irakurri, baina azken batean, gurea irla bat baino ez da beste guztien artean”. Berak ikusten duena da, azkenean, euskaldunok ez daukagula gure bizitza arlo guztietan eta 24 orduz euskara hutsez egiteko aukerarik.

Baina lan egin dute Bermeon, eta hori igarri da zenbait esparrutan. Egun, Bermeoko ikastetxeetan euskaraz baino ez da irakasten. Ez

Herri askotan bezalaxe, gazteek euskara zenbateraino erabiltzen duten da kezka handietakoa Bermeon. Dena dela, Udaleko euskara teknikaria den Maite Alvarezek azpimarratu du errua inori botatzen hasi aurretik denon hizkuntza ohiturak aztertu beharko genituzkeela. Argazkian, Itsasoko Egunean, kaian.

dago ikastetxe batean ere gaztelaniazko eskaintzarik. Ikastetxe bakoitzak arduradun bat dauka Euskararen Aholkularitza Batzordean. Egindako lanaren arduradun bakarra ez da Udala beraz. Udaleko Euskara Sailak erakunde barruko euskararen erabilerara begira lan handia egiten du, eta herrira begira Aholkularitza Batzordea du lagun. Koordinatzaile eta sustatzaile bada Udala, baina ez eragile bakarra.

Askotan esaten da, erraz diogula neska-mutilek eskolan baino ez dutela egiten euskaraz, baina Alva-

rezek uste du sakon aztertu behar direla guztion hizkuntza ohiturak. Berak akats argia ikusten du administrazioan eta hezkuntzan: “Esaten dugu neska-mutilek eskolatik irteten eta ez dutela euskararik egiten, baina euren arazoa bakarrik ez da. Badakigu, irakasleek euren artean gaztelaniaz egiten dutela askotan. Administrazioan ere antzera gertatzen da. Maila formalean, tramiteak-eta egiteko orduan euskaraz funtzionatzen ikasi dugu, baina gero, langile askok euren artean gaztelaniaz egiten dute

berba". Ikastetxeetako euskararen erabilera planean parte hartuta, egia da Bermeoko irakasle guztiek euren artean gaztelaniaz egiten dutenik ezin dela esan. Hala ere, badaude, irakasleei ere eskuetatik alde egiten dieten gauzak. Irakasleen joan-etorri handia dago orokorrean eta guztien jarreretan ezin da berdin eragin.

Bermeoko Euskararen Aholkularitza Batzordeak esparru askotan behar egiten du: enpresa mundua, ikastetxeak, elkarteak, kirola... Baina badago garrantzi berezia ematen dioten arloa: belaunez belauneko transmisioa. Ekimenen artean daukaten "ekintza izarra" jaio berrientzako bertsoak dira. "Bermeon jaiotzen den ume bakoitzari bertsoa oparitzen diogu, euskarazko kantuen CDarekin eta kotxerako pegatinarekin. Urte amaieran liburua egiten dugu bertso guztiekin", dio Alvarezek. Bermeoko bertsolariek hasitako lanarekin, Gernikako Lili-Bertso taldekoek jarraitzen dute orain.

Dendetako ahalegina

Merkataritzan ere izan dute zer eginik. Iturri zapata dendan sartu, eta Iturrik hartu gaitu: "Horrela deitzen didate denek". Rosario Iturri da berez. Zapatak saltzetik aparte, merkatarien elkartearen ere lanean ari da. Kartel batzuk euskaraz eta gaztelaniaz: "Udalarekin egiten dugu lan bai, baina gure artean ere hainbat gauza aldatu behar izan dira. Ni guztia euskaraz jartzearen aldekoa naiz, baina beti ezin izaten dut lortu". Argi dauka

euskararen normalkuntzarako bide bakarra egitea dela. Merkatarien izenean, Aholkularitza Batzordeko zein bestelako mila ekimenetan parte hartu du, eta bere izenean, beti defendatzen du euskara.

Hala ere, ez ditu beti erantzun onak aurkitu Iturrik. "Merkatarien elkartearen guztiz euskaraz funtzionatzen hasi ginen. Halako batean, batzuk kexatu egin ziren eta berriro hasi ginen gutunak-eta euskaraz eta gaztelaniaz bidaltzen". Hemen bizi direnek ikasi egin beharko luketela uste du, badaudelako Bermeon erraztasunak: euskaltegiak, motibazio taldeak, gurasoentzako euskara eskolak... orain, dendako kartel batzuk ere gaztelaniaz eta euskaraz jarrita ditu: "Aspaldion, kanpotik etorritako jendea sartzen da, eta gaztelaniaz ere kosta egiten zaie gauzak irakurtzea, orduan euskaraz, pentsa! Saiatzen naiz denentzat eroso izan dadin nire komertzioa, baina garrantzitsuena euskara bera da".

"Hizkuntza bizirik mantentzeko gure bizitzarako erabili behar da", dio Alvarezek. Horretarako egunero erregistro guztietara zabaldu beharra dauka. Ikastetxeetan lan handia eginda dago, eta Aholkularitza Batzordean ari diren ordezkariak badakite, orain dela urte batzuk baino hobeto daudela alde horretatik. Hala ere, herri osoaren lana behar du euskarak. Aholkularitza Batzordean esan digute, "bakoitzak bere arloan ekitea" dela garrantzitsua. Ez dagoela arlo garrantzitsuenik. Euskarak esparru guztiak behar dituelako.

Transmisioari eta "etorri berriei" lotuta, hainbat ekimen ditu Bermeoko Euskararen Aholkularitza Batzordeak aurrera begira. Orain, herriko toponimia lantzen ari dira Udaleko Euskara Sailak koordinatuta zelanbait esatearren. Herriko ikerlari bik hasi zuten lanari bide eman nahi diote eta kale izendegia aldatzea da erronketako bat. "Badi-relako kaleak inork ezagutzen ez duen jendearen izenak dituztenak eta agian, jatorrizko izenez oso esanguratsuak direnak. Esate baterako Etxebarriatar Kresentziren kalea, Dendari kale izan zen lehena-go". Alvarezek horiek berreskuratzeko lanean ari direla esan du.

Toponimia lantzen ibili direnean egindako lanarekin unitate didaktikoak ere sortu dituzte. Aholkularitza Batzordean ikastetxe guztietako ordezkariak daudenez, klasean erabiltzeko moduko lana egin dute. Lehen Hezkuntzan hasi eta batxilergoraino erabiltzeko moduko fitxak dauzkate eginda, eta laster, blogean jarriko dituzte. Bloga orain ari dira sortzen, eta albait arinen martxan egotea espero dute. Ikastetxeetan materiala erabiltzeko gogotsu daude. Azkenean, herriko historiari abiatuta hainbat gauza lantzeko aukera izango dutelako.

Etorkinekin oster, herriko bizi-moduan murgil daitezten lanean ari dira. Eta gura dute, etorkinek ikus-tea euskararik ikasi ezean zerbait potoloa galtzen ari direla. Horretarako baina, argi dute, bertakoek erakutsi behar dietela hori. Hau da, bertakoek bizi behar dutela euskaraz. ■

Babeslea: Donostiako Euskararen Udal Patronatua

Donostia solasean
Euskara XXI. mendean
hitzaldi zikloa

Hizlaria:
Joxean Muñoz

Tabakalera: euskara nazioarteko gune batean

Tabakalera ikusentzunezko kulturaren fabrika izango da, nazioarteari begira jarriko dena baina euskal kulturaren eta nazioarteko kulturaren arteko lotura bultzatzen saiatuko dena.

2008ko abenduaren 3an, Euskararen Nazioarteko Eguna, 19:00etan, Victoria Eugenia antzokiko Klub aretoan

Udako Euskal Unibertsitatea

euskararen
donostia
patronatua

Bero-beroan

ONINTZA IRURETA

Eta orain zer?

ARABAKO FORU ALDUNDIAK osatutako batzorde zientifikoak esan du: Veleiako aztarnategian duela bi urte baino gehiago aurkitutako idazkunik ez dira Kristo ondorengo III. edo IV. mendekoak. Zientzialari, hizkuntzalari, arkeologo eta historialariek bat egin dute esateko idazkunik gezurrezkoak direla eta manipulatuak. Iritzi horrekin bat egin ez duena Eliseo Gil izan da, batzordeak esanak iritziak direla dio eta ez frogak. Foru Aldundiak Gil buru zuen arkeologo taldeari 2012. urtera arte aztarnategian aritzeko zuen baimena kendu dio.

2006ko ekainean aurkikuntzaren berri ofizialki eman eta urte erdia

baino lehen batzordeko kide ziren —eta diren— Joakin Gorrotxategi eta Joseba Lakarra hizkuntzalariek zalantzak agertu zituzten. Joan Jose Larrea EHUKo irakasleak publikoki defendatu zituen biak. Inork gutxi defendatu zituen horien iritziak, publikoki behintzat, baina poliki-poliki aztarnategian aurkitutako gero eta adibide gehiagoren berri eman da komunikabideetan, zalantza indartzen lagundu dutenak. Dela euskarazko hitz harri-garriak III. eta V. mende artekoak izateko (arrapa, arrosa, gorri, urdin...), dela idazki latinoetan garai hartan ezagutzen ez ziren komak eta puntuak... Hedabide batzuetan esan da idazkunak manipulatutakoak ez direla oso puntakoak izan, oso aldre-

bes aritu zirela, sustatu.com-en “Veleiako disparateak” jarri diete akats zerrendari izena.

Orain disparateak baldin badira, gaizki egindako gezurrak baldin badira, zergatik ez dira lehenago argitu zalantzak? Hain agerikoa bada orain, lehen ez? Agian, jakitunek esango dute bi urte hutsaren hurrengo direla horrelako lanetarako, eta arrazoi izango dute, baina herritar xumeari nola esplikatzen diozu aurkikuntza egin eta segituan susmoak izanda bi urte behar izatea dena hankaz gora jartzeko?

Eta manipulazioa izan bada, nork egin du? Noiz? Zergatik? Bi urteko iluna argitzeak bestelako misterioaren aurrean jarri gaitu herritarrek.

TALAIAN

Amiantoak hiltzen segitzen du

Izenburua ez da demagogikoa. Euskal Herriko enpresetan amiantoarekin lan egin duen hainbat langilek egoera gordin hori bizi du. Batzuk hil egin dira amianto kriminal horrek eragindako minbiziengatik. Azkeneko biak ondokoak dira: Gasteizko Michelinen lan egin eta duela astebete hil den F. J. Martínez (55 urte) eta Julián Herrero (69 urte), Babcock Wilcoxe fundizioan lan egin eta duela hilabete eta gehiago hil zena. Askok hainbat motatako minbiziak dituzte, eta batik bat pleurakoa. Larriena da biktima gehiago agertuko direla, amiantoarekin harremanetan egon eta urteetara ari baitira agertzen ondorioak. Amiantoa erabili duten enpresen inoiz ez dute esan halakorik egin dutenik, eta arriskuez eta ondorioez ez dute hitz egin. Ez dute prebentzio planik ere antolatuta. Gaixotasun profesional izendatzea saihesti dute horrela eta kalte-ordainak ebitatu dituzte.

Azken aldian sindikatuak kezkatu, eta ikertu egin dute amiantoarekin gertatzen ari dena eta langileak gehiago jabetu dira egoeraz. Hainbat enpresari neurri judizialak ezarri zaizkie amiantotik babesteko ezer ez egiteagatik eta kalte-ordainak lortu dira langileentzat edo senitartekoen-tzat. Administrazioak eta Lan ikuskapenak beste aldera begiratu dute sarritan. Konpromisoa hartu beharko lukete langileek eta etxekoek zigor bikoitza jasan ez dezaten: osasuna galtzea (batzuetan heriotza) eta kalte-ordainik gabe geratzea amianto hiltzailea ez delako gaixotasun profesional. Duela gutxi sortu den Euskadiko Amiantoaren Biktimen Elkarteak, ASVIAMEK, ikerketa eta salaketa bultzatzen ditu. Babes osoa merezi du.

Juan Mari Arregi

aretxabaleta

euskara zerbitzua

Otalora kalea, 1 • 20550 ARETXABALETA

Tel.: 943 71 18 62 • Faxe: 943 71 18 64

euskara@aretxabaleta.net

XABIER LETONA

MALTZAGATIK

Burujabetza bilguneak, sirena hots liluragarri horiek

INIGO URIZ / ARGZAKI PRESS

BURUJABETZAREN inguruko indar metaketa kuku egiten ari da euskal politikagintzan, aldian ohikoa duen legeaz. Egia esan, etengabe dago hor abertzaletasunaren ohi-koan txertatuta, ahul, desiratu bezain urrun, manipulagarririk, potentzialitatez betetako argi apal eta lauso, adierazbide zehatzetan gauzatu denean, unean uneko erreallitatea sakon astindu duena.

ELA eta LABen garai bateko jarduerak batasuna, Lizarra-Garaziko akordioa, Euskal Herria Bai, Nafarroa Bai... gauzatu zirenean indar handiz eragin zuten haiek ukitutako esparruak. Euskal Herriko lurralde askotako gehiengo politiko eta soziala ordezkatzeko duelako da handia bilgune burujabeen eragina, eta hala ez den lekuetan minoria oso garrantzitsu eta baldintzagarri gisa eratzeko ahalbideratu duelako.

Maltzagako Mahaia bilgune gisa ari da, EAK espazio burujabea indartu nahi du EAJren itzaletik aldentuz, ELAK eta LABek elkarlanerako deiak luzatu dituzte, euren oraindik bideratu ezinik, Aralarrek ere baietz, Nazio Etabaidea Guneak bere hausnarketan jarraitzen du... eta ENA-Meko indarrak ere hor, lehen lehoran, ohi bezala ondo kokatuak, baina

nahi eta ezinean harrapatuak. EAJ, aldiz, urrun eta mesfidati.

Oztopo ugari izan daitezke indar horiek guztiak gutxieneko adostasun markoaren inguruan egituratzeko, baina hiru erronka nagusi begiztatzeko dira beste askoren artean: Bat, burujabetzaren aldeko lan iraunkorak gaur egun zer esan nahi duen finkatu eta adostea. Bi, ETAren jardun armatua desaktibatzea, lan isila amaitzen denean, jarduera armatua eta bloke honen lan publiko bateratua ez baita bideragarria. Hiru, hauteskunde dinamika gaitzitzea eta, epe ertain eta luzera begiraturako duen jarduera sozio-politiko orokorra barneratzea, Euskal Herriko erreallitate anitzak kontuan izanda. Badakit gutxi esatea dela eta hori baino askoz korapilatsuagoa dela, baina lehen urratsik gabe, ezin

besteak eman eta hiru printzipio horiek barneratu ezean, ahalegin berriak jai izango du. Anbiguate maila bat eraikitzailea izan daiteke lehen urratsetan, baina anbiguateari ateak etengabe irekita uztea amaieraren hasiera da.

NAFARROAKO euskaltzaleak berriaz atera dira kalera lurralde osoan euskararen ofizialtasuna eske. Legeak bakarrik ez du hizkuntza garapena bermatzen, begira Irlandara edo, gerturago, EAEko esparru askotara (administrazioa, Madrilan menpe diren guneak, kalea, etxea, lana...); baina legerik gabe hizkuntza garapen sendorik izan daitekeela fikzioa da egungo Euskal Herria. Asko bada ere, EAEn azken 25 urteetan egindakoa ez da nahikoa, baina legearen babesak nagusitasun espazioak irabazteko ateak zabaltzen ditu. Nafarroan ez, eta ofizialtasun eza horrek errudun politiko zuzenak ditu, Nafarroako Gobernua gidatzen duten UPN eta CDN batetik, eta Gobernua sostengatzen duen PSN bestetik. Aurkako joera sakonak ukatu gabe, ordezkatzeko duten gizarte eremua euren jarduerak baino askoz zabalgogo da euskararekiko.

Gero eta aukera gehiago dago
Hernanin euskaraz bizitzeko.
Egin aukera eta sortu berriak.

Net Hurbil

PELLO ZUBIRIA

Jamaikako atletek dominak urrez, oinak buztinez

Abuztu honetako Olinpiar Jokoetan gehien txalotuenetako atletek Jamaikaren koloreak zeramatzaten. Usain Bolt-ek urrezko hiru domina irabazi eta munduko beste hainbeste marka ondu zituen. Urrezko hiru gehiago ere izan zen. Une labur batez jamaikarrek ahaztu zituzten beren mixeriak.

USAIN "TXIMISTA" BOLT-EK 100 metroetan urrea irabazi eta historiaren orrian 9,69 izkribatu zuenean bere bi besoak zabaldua, festa handia izan zen Jamaika osoan. Ez zuten denek berdin gozatu. Biharamunean, abuztuak 17, hiru gazte azaldu ziren bala ugariz hilik Kingston hiriburua- ren mendebaldean. Jamaikaren bi aldeak, kiroleko balentriarena eta bortizkeriaz gainezka egiten duen marjinalitatearena, estu daude lotuta.

Romain Cruse irakaslea da Kari- beko uharte ugarietako biztanle inge- les-hiztunei zerbitzu ematen dien University of West Indies-en. Cru- sek *Le Monde Diplomatique* hilabeteka- rian *Médailles d'or jamaïcaines* plazaratu du, nazio baten etsipena kiroleko garaipenetan urreztatzen duten gizon-emakumeak eta hauen sorle- kuetako txirotasuna eta zanpaketa giroa erkatuz.

Usain Boltez gain urrezko domi- nak ekarri zituzten Jamaikara Shelly- Ann Fraser-ek, Melaine Walker-ek eta Veronica Campbell-Brown-ek. Eta Bolt ez beste hirurak Kingston hiriburua inguratzen duten ghettoe- tan sortuak dira. Shelly-Ann Fraser Waterhouse auzokoa da. Romain Crusek idatzi duenez, bertako elizak funtzioak eten omen zituen igande- ko ordu hartan, herritarrei heroi gaz- teak 100 metroetako lasterketa nola irabazten zuten ikusten –beste bi

jamaikarren aurretik gainera– eta ondoren kaleak pozezko festaz lehe- rrazten uzteko.

Waterhouse auzoa bat gehiago da Kingstongo mendebaldeko auzotegi txiroen artean. Pobrezia murgilduta dagoen zonalde horri *Olympic Gardens* deitzen diote bere biztanleek aspaldi- tik. 1962an, Helsinkiko Olinpiar Jokoetan, auzo horietan sortutako Rhoden, McKinley eta Wint-ek 400 metroetako hiru dominak ekarri zituztenetik.

Kirolari asko eman dituzte Kings- tongo txabolategiok. Gaur egun Jamaikako futbol ligako lehen mailan ekipo nagusien artean daude ghetto hauetakoak: Tivoli Gardens, Seaview Gardens, Arnet Gardens, Boy's Town, Waterhouse, August Town...

Baina ez da gozo bizitzen auzoo- tan. Kaleko hizkeran *garnison* dei- tzen dituzten txabolategiotan "bor- tizkeria lotzen zaio tribalismo politikoari, komertzioei egiten zaien *racketari* –ez legezko zerga– eta kanabis, kokaina eta arma trafi- koari", idatzi du Crusek.

Jamaika oso berandu iritsi zen independentziara, 1962an, eta Cru- sek aipatzen duen tribalismoa geroz- tikako urteetan mamitzen joan da. Independentziaren ondoren, popu- lazioaren gutxiengoa den jende zuriak ondo lotu zuen sindikatuen eta alderdi politikoen gaineko kon-

"Go-Local Jamaica" guneak erakusten du irudi hau Interneten. Abuztuaren 17an egina dago Pekinen. Bezperan, Usain Bolt-ek 100 metroetako esprintean modu harrigarrian lortu zuen urrezko domina eta munduko marka ondu. Biharamunean, diziplina bereko emakumezkoen lasterketan, Jamaikako atletek zeharkatu zuten helmuga lehenbiziko hiru postuetan. Erdian ageri dena da Shelly-Ann Fraser, urrearen irabazlea, Kingston hiriburuko Waterhouse txabolategiko biztanlea. Ezker-eskubi dauzka Sherone Simpson eta Kerron Stewart, zilarrezko domina bana eskuratu zutenak, denbora berean sartu izanagatik. Txapeldun bat eta bigarrengo bi, beraz. Kronikek diote saio hau ikusteagatik Waterhouseko elizan funtzioak atzeratu egin zituztela.

trola, uharteko aginte politiko eta ekonomikoa atxikitzeko. Eta horre- tarako, dio Romain Crusek, bi alder- di nagusiei nork bere lurraldea kon- trolatzeko aukera eman zitzaien.

Jamaican Labor Party (JLP) kontser- badorea eta populista omen da. Aldiz, *People National Party* (PNP) sozialismo moderatuaren ildotik abiatu zen. 1980ko urteetan, ikertzai- le honi sinestekotan, bi alderdien arteko ezberdintasun ideologiazkoak lausotu ziren. Edward Philip Seaga kontserbadoreak zor handitan sartu zuen herrialdea eta Nazioarteko Diru Funtsak zuzenean eskuhartzen zuen Kingstoneko erabakietan.

Legerik gabeko txabolategiak

Ideologiaz edo estrategiaz berezi ezin ziren alderdiek 1980ko hamar- kadan borroka gogorrari ekin zioten, nork beretzat zeukan lurraldean nagusitasuna irabaztearren. Taldeak armatu zituzten auzoetan eta horiei aginte puska bat eman zieten, lan- postuen edo etxebizitzaren banaketa zaintzeko, kaleak, etxadiak edo are auzo osoak kontrolatzeko.

Arma asko zebilen kaleetan lehen- dik ere, 1970eko hamarkadak CIAk Michael Manley sozialistaren gober- nua hondoratzeko PNPko bandak iskiluz hornitu zituenetik. Baina 1990etatik eta batik bat 2000.etik auzotegien kontrol armatu hori

askoz nabarmenagoa omen da. Zehazten hasita, Waterhouse PNPrena da eta Tower Hill eta Seaward Pen JLPrenak, hori Olimpik Gardens deitzen den zonaldean. Horrela Kingstoneko edo are Jamaikako leku askotan. Alderdi bakoitzak “bere” zonaldean %90ez irabazten du.

Karibbean eta beste leku askotan kolonialistek zerabilten frantsesez *économie de plantation* eta ingelesez *plantation economy* deitu izan dutena. Hau da, labore bereko soro erraldoiak langilez edo esklabuz landuak. Romain Cruse-
ren ustez Jamaikakoa litzateke plantazioko ekonomia eraldatu bat. Beltzak %91 izanik, Jamaikako enpresetako buruzagien erdiak hogeita bat familia zuritako kideak dira.

Horiek kudeatzen dituzte, beste alorren artean, uharteko turismoaren babespean sortutako negozioak, sarritan AEBetako kapitala dutenak eta irabazi nagusiak atzerrira bidaltzen dituztenak. Karibbean ohikoa den bezala, hemen ere turismo gune erraldoiak segurtasunezko hesiz ondo inguratutako sasi-paradisua dira, batzuetan beren ospitale eta guzti hornituak. Baina gainerakoan, jamaikatarren bizimaila Ameriketako apalenetakoa da. Malaria azaldu da berriro 2006an Kingstoneko auzotegietan.

Jamaikako ofizio nagusia espainolez *buscarse la vida*, frantsesez *la débrouille* esaten dena da. Uharteko Barne Produktu Gordinaren ia erdia ekonomia informaletik dator. Honek

kutsatzen du bizi ekonomiko eta sozial guztia, baita turismoaren edo musikazko produkzioen alorretako negozioen itzalean ere. Mendebaldeko Indietako Unibertsitatearen ikerketak erakutsi du Kingston hiriburuko biztanleen bi heren agintariek abandonatuta dauzkatala. Milioi erdi jendetik 350.000z goiti Munduko Bankuak pobrezia kronikoa deitzen duen mailaren azpitik bizi dira. Bizi edo iraun.

*Amnesty International*ek ere salatu du abandonatze hori “Elkar hil dezatela” izendatu duen dossierrean, gaineratuz poliziak direla herrialdean gertatzen diren hilketen heren baten errudunak. Bortizkeriazko hilketetan ere txapeldun baita Jamaika. 2007an 1.446 asesinaketa gertatu ziren bere kaleetan.

Joan den abuztuan jamaikarrek beren mixeriak ahaztu ahal izan dituzte apur bat, *Fay* ekaitz tropikalak eragindako zauriak ere bai. Jamaikak karriketan ospatu zituen bere *ghetto youth* –ghettoko gazteriarren– azanak. Shelly-Ann Fraser-ek 100etan egin zuenak herri osoa harritu baitzuen, saritzat udalak agindu du atletaren sorlekua den Waterhouserako bidea konponduko duela. Urre hoberik ez zen posible, gehienek argindarra pirateatuz lortu behar duten auzo honetan.

Karibeko beste uharte asko bezala Jamaika independentea ere Commonwealth-eko kide da: estatuburu Elizabeth II.a daukate. ■

www.argia.com/nethurbil.php
helbidean, gai honi buruzko informazio
gehiago eta Interneteko loturak.

**Konfiantza
delako
garrantzitsua**

Egunez egun
zure konfiantza
geureganatzen dugu,
etengabe produktu
berriak eta
zerbitzu berriak
bilatzearen bidez.

**ZINKUNEGI
OPTIKA**

Hernani kalea - 20004 DONOSTIA
e-posta: zinkunegi@euskainet.net
TEL.: 943 420 624

G A R R A N T I A

Josemari Velez de Mendizabal

Joxe Letona: ehun urte

N

orberaren jaioterriarenganako sentimendua, gizakiaren funtsezko abiapuntu emozionala ez ezik, nor bere izpirituarekin ongi egoteko ezinbesteko baldintza da. Gizakiok, herriarenganako pertinentziaren sentimendua gartu dugu eta normalean denok eraikitzen dugu oharkabea herriarekin, modu batean edo bestean, lotzen gaituen zubia. Badira, ordea, sentimendu horren ezarian bizi direnak, baina –esango nuke– terapia psikiatrikoaren premian daude.

Espektroaren mutur osasuntsuan ditugu herriarenganako atxikimendua erroetaraino barneratua daramatenak, herriaren usainik ezean bizi ezin daitezkeenak. Herri guztiek eman dituzte horietakoak, gizon emakume herrikoiak. Pertsonaia herrikoiak, gizarte ondarearen zati nabarmen aberatsa gertatu ohi dira, zein arlokoak diren berdin diolarik. Pertsonaia herrikoa herri oroitzapenaren protagonista izaten da, solasaldietako subjektu pasiboa, txaskarriletako aktorea eta herri fantasiaren eragilea. Baina bada beste nolakotasun bat, normalean pertsonaia herrikoiekin bat etortzen dena, eta –nik behintzat– ezagutu ditudan kasu guztietan aurreneko planoan ageri dena: eskuzabaltasuna. Nik ez dut uste izan daitekeenik herrikoi zekenkeriatik. Ospetsua bihur daiteke pertsona bat, hori bai, maitatua edo gorrotatua –bi sentimendu horiek ezin dira ezkondu herrikoitasunarekin– eta gainera, lasai asko, ospea ergelkeria eta zitalkeriaren praktikatik jaso daiteke. Beharbada, eskuzabaltasunari apaltasuna gehitu behar zaio gizartearen substratu guztiek onartua izateko.

Iragan azaroaren lehenean bete ziren ehun urte, Arrasaten Joxe Letona Arrieta jaio zela. Joxe gizon herrikoa izan zen, ezagutu genuen guztion iritziz. Joxe Letonari herritartasunak azalaren poroetatik aldegiten zion, etengabe. Gizon intelektuala genuen –frogatua geratzen da ez dela arlote izan behar herriaren hatsarekin bat egiteko–, XX. mendearen lehen hereneko Arrasate hartan intelektuala izateak adierazten duen mugekin, batez ere sendi langileko semea denean. Udal artxiboaren arakatzaila nekaezina

DANI BLANCO

izan genuen, bere aurretik Esteban de Garibay, Miguel Madinabeitia eta Juan Carlos Guerraren gisako pertsonaiek irekitako bideari jarraikiz. Haiek ez bezala, Letonak uztartu egin zituen lan intelektual eta herriarekiko ukipen zuzena. Horrexek eta bere eskuzabaltasun neurrigabeak bilakatu zuten herrikoa.

Liburuak idatzi zituen, makina bat ikerketa lan burutu zituen eta beste hainbestetarako materiala eskaini zion, bila joan zitzaionari. Arrasateko Udalak 1987ko urtarrilaren 30ean ekitaldi txiki bat eratu zuen Joxeren omenez eta brontzezko herensugea eskaini zion. Herritar askoren ustez, ekitaldia ez zen Letonak merezitakoaren arabera gertatu. Urte hartako uztailearen 4an hil zen Joxe.

Orain, gizon jator hura jaio zenetik ehun urte bete direnean, Arrasateko herritarrek gogora ekarri dute, brontzea

«

Arrasateko herritarrek gogora ekarri dute Joxe Letona.

Modu xume-xume batez, omenezko keinua posible dela, eta

herri kulturaren iturrietatik edan zuen pertsonaia herri

kultura-ondarea gau eta egun aberasten saiatu zela

oroitarazi gura izan dute, belaunaldi berriek

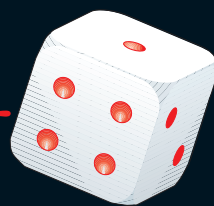
erreferenteak behar baitituzte

»

eta marmola ongi daudela, baina giza kolektibo gisa eskerrona aurkeztu nahi ziola Letonari. Erakutsi nahi izan dute, modu xume-xume batez, omenezko keinua posible dela, eta herri kulturaren iturrietatik edan zuen pertsonaia herri kultura-ondarea gau eta egun aberasten saiatu zela oroitarazi gura izan dute, belaunaldi berriek erreferenteak behar baitituzte. Herri markarekin zizelkatuta dauden gizon-emakumeak ezinbestekoak ditugu, gure herri honek –hizki xehe zein larriz– aurrera joko badu. ■

ASTE HONETAKO

zozketak

Belceblues

Infer

5 CD opari

Soraluze GIPUZKOA

www.hotsak.com

1

Danbaka

II. musika lehiaketa

5 CD opari

Soraluze GIPUZKOA

www.hotsak.com

2

Urola Jatetxea

Afaria 2 lagunentzat

Fermin Calbetón, 20
Donostia GIPUZKOA

www.restauranteurola.com

3

Tarpoon Urpekaritza

2 harpidedunentzat
"urpekaritza bataioa" opari

Kirol portua, A lokala - 7
Getxo, BIZKAIA

www.divetarpoon.com

4

Ziztadak

2 mahai jolas opari

www.argia.com/denda

5

AURREKO ASTEKO IRABAZLEAK

LAIA ERRETEGIA

- Mari Karmen Garmendia (Orereta)

ONDARRE LANDETXEA

- Rakek Tabernilla Aragon (Abanto)

CHILLIDA-LEKU MUSEOA

- Felipe Iruretagoiena Elortza (Zarautz)
- Kandido Agirrebalzategi Kortabarria (Deba)

aiko maiko

- Erramun Egurrola Zabala (Aulesti)
- Txomin Usandizaga (Andoain)
- Ima Etxebarria Altuna (Donostia)

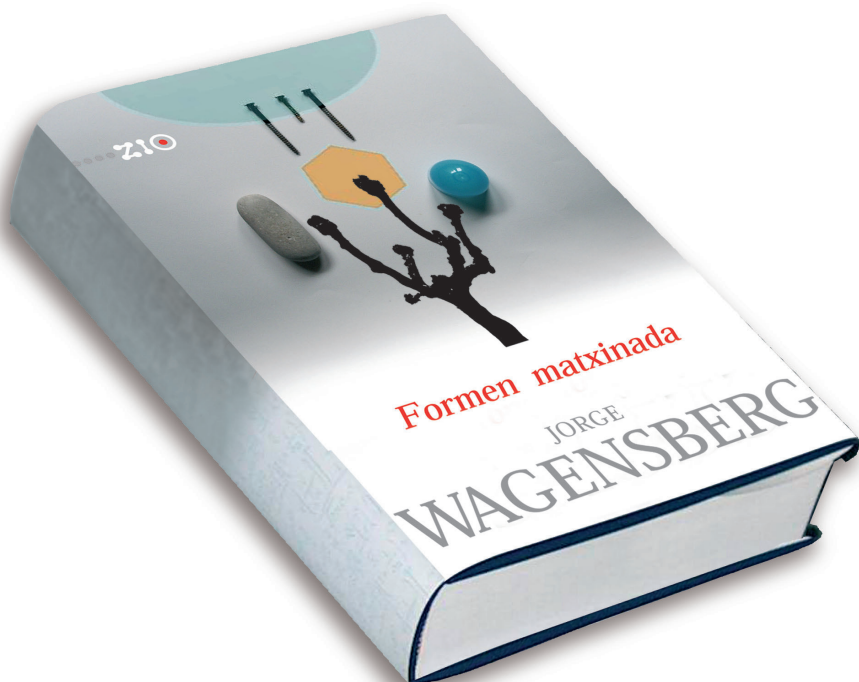
MOKOGORRI ETA NAIROBITARRA

- Judith Mariezkurrena Balda (Leitza)
- Edurne Lazkanoiturburu Manterola (Hondarribia)

ZIENTZIA
IRAKURLE
ORORENTZAT

gure!
arteak
euskaraz

Euskal Herriko Unibertsitateko Euskara Zerbitzuak duela lau urte abian jarritako ekimena da ZIO (Zientzia Irakurle Ororentzat). Bizkaiko Foru Aldundiaren babesa duen bilduma honen xedea ezagutza edonoren esku jartzea da, liburu interesgarriak, entretenigarriak eta kalitatezkoak eskainiz. Oraingoz, sei dira bilduma osatzen duten lanak. Zientziara hurbiltzeko tresna fresko eta erabilgarriak ZIOk dakartzanak.

